

Prinos istraživanju lika i djela Jose Šokčića

Vladimir Nimčević*

Sažetak

Ovaj uradak predstavlja plod višemjesečnog sustavnog istraživanja u različitim knjižnicama i arhivama u Subotici, Novom Sadu, Beogradu i Zagrebu. Uključuje biografiju i jednu neobjavljenju monografiju subotičkog publicista i povjesničara-entuzijasta Jose Šokčića (1902. – 1968.), čija djela i dan danas predstavljaju nezaobilazan izvor za proučavanje povijesti Subotice i bačkih Bunjevaca (Hrvata). Biografija donosi mnogo nepoznatih podataka iz Šokčićeva života, koji je inače površno tematiziran. Spomenuta monografija pak rasvjetljuje život prvaka subotičkih Bunjevaca iz druge polovine 19. stoljeća, Boze Šarčevića. Nastala je kao plod višegodišnjeg istraživanja izvora različite provenijencije (mađarskog mjesnog tiska, gradiva gradskog arhiva itd.). Priređena je prema inačicama rukopisa, koji se nalazi u privatnom vlasništvu. Na temelju iznesenog gradiva uradak donosi i kratku ocjenu Šokčićeva javnog djelovanja i znanstveno-publicističkog stvaralaštva.

Ključne riječi: Joso Šokčić, Boza Šarčević, bunjevački Hrvati, Subotica

Uvod

Povijest kao znanje o prošlosti stečeno istraživanjem, učenjem ili nekim drugim oblikom recepcije ima važnu ulogu u procesu izgradnje nacionalnog identiteta jednog naroda. To se jasno može ogledati i na primjeru bačkih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca). Istina, u početku, u postnagodbenoj Ugarskoj, u kojoj su mnoge nemađarske narodnosti, uključujući i Bunjevce i Šokce, bile uskraćene za neka od osnovnih prava predviđenih zakonom (kao npr. školovanje na materinskom jeziku), najčešći predmeti njihova kulturnog i društvenog djelanja bili su jezik, književnost (uglavnom kraći oblici: poslovice, izreke, pjesme, pripovijetke, molitve i sl.) i folklor. Istina, i povijest se javlja kao jedan vid kulturnog djelanja u cilju formiranja nacionalnog identiteta, ali sporadično i u zastarjelom ruhu, više kao književna vrsta, nego kao znanost. Prije Prvoga svjetskog rata najveći doprinos istraživanju povijesti bačkih Hrvata su dali Ivan Antunović i njegov učenik Ivan Evetović. Ljudevit Budanović je pisao manje povijesne crtice, koje je objavljivao *Neven*. Tek poslije Prvoga svjetskog

* prof. povijesti, Subotica

rata povijest dobiva više trudbenika i poklonika među bačkim Hrvatima, napose među Bunjevcima. Javlja se nekoliko značajnijih povjesničarskih imena (Petar Pekić, Joso Šokčić, Matija Evetović i Beato Bukinac) i mnogo manje značajnih (Mijo Mandić, Ivo Prčić, Mara Malagurski Đorđević, Kata Prčić Tetkuš i dr.).

Jedno od značajnijih povjesničarskih imena u bačkih Hrvata iz vremena međuraća je gore spomenuti Joso Šokčić. Njegov doprinos povijesti Bunjevaca u Subotici spada među najvrjednije, jer je obogatio faktografiju mnogim nepoznatim podacima. Međutim, Šokčić se kao povjesničar nije uspio ostvariti do kraja svojih mogućnosti. Naime, nakon Drugoga svjetskog rata, uslijed specifičnih okolnosti, koje se samo djelomično daju rasvijetliti, nije objavljena ni jedna od njegovih krupnijih povijesnih cjelina. Međutim, suprotno Bukincu i Evetoviću,¹ čije neobjavljene spise su priredili Bela Tonković, odnosno Milovan Miković,² Šokčić nije dobio svog priređivača. Naprotiv, Šokčić je više plagiran, nego valoriziran. Posljedično, izgubio je značenje, koje mu kao jednom od najplodnijih historika u bačkih Hrvata svakako pripada. Radi njegove revalorizacije, čini se neophodnim ne samo prirediti njegove neobjavljene rukopise, nego i rasvijetliti njegov životopis, koji ima ništa manju povijesnu težinu. Naime, Šokčić je bio ne samo svjedok svoga vremena, nego i njegov aktivni sudionik. Bio je izravno uključen u događaje koji su oblikovali povijest Subotice i bačkih Hrvata.

Biografija

Slučaj Jose Šokčića predstavlja svojevrsni paradoks. Spada među najzagonetnije i najkontraverznije ličnosti međuratnog razdoblja u bunjevačkih Hrvata. Istina, kao povijesna ličnost nije imao veliku težinu, ali nije bio bez značenja. Kao kroničar i historik, inicijator i sudionik mnogih akcija, pokretač i urednik *Nevena*, ostavio je vidljiv trag u kulturi sjećanja bunjevačkih Hrvata. Usprkos tome, nije potaknuo veliki interes kod istraživača, tako da je veći dio njegova života ostao obavijen velom misterije. Njegovi biografski podatci koji se javljaju u literaturi su nepotpuni, neprecizni, pa i netočni. Prema tome, potrebno je uložiti dodatne napore kako bi Šokčić dobio približno takvu biografiju kakvu zaslužuje. Njegova biografija je, radi lakšeg praćenja, podijeljena na šest cjelina: 1. od 1918. do 1925.; 2. od 1925. do 1935.; 3. od 1935. do 1939.; 4. od 1939. do 1941.; 5. od 1941. do 1944., 6. od 1944. do 1968.

Od 1918. do 1925.

Osnovne podatke o Šokčiću donose Sekulić i Kikić u svojim antologijama (Sekulić 1970: 57; Kikić 1971: 155). Rođen je 7. travnja 1902. godine. U Matičnoj

¹ Evetović, Matija. 2010. *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*. Subotica: NIU „Hrvatska riječ“.

² Bukinac, Beato. 2007. *O ulozi Franjevaca u seobama hrvatskog naroda u XVI i XVII stoljeću: dizertacija iz sv. Teologije*. Prijevod na hrvatski jezik Bela Tonković. Subotica: Pučka kasina.

knjizi rođenih Subotica javlja se pod rednim brojem 1081/1902. Upisan je kao József Dénes (Josip Dionizije). Otac mu je 42-godišnji Antun Šokčić, odvjetnik, a majka dvadeset šestogodišnja Teréz djev. Kádár, domaćica (oboje rimokatoličke vjere). Prijavljen je na adresi: IV. krug br. 68. Josin otac, Antun Šokčić, kako pokazuje Matična knjiga krštenih u župi sv. Roka, rođen je 8. lipnja 1860., a kršten sutradan. Antunov otac je bio Bolto (Baltazar) Šokčić, a majka Marija Lovrenčić.³ Josina majka, Teréz Kádár je u Matičnoj knjizi krštenih u župi sv. Terezije ubilježena pod rednim brojem 576/1875 kao nelegitimno dijete Rozálie Kádár. Šokčićevi roditelji su sklopili crkveni brak 1. siječnja 1900. Vjenčanje je upisano u Matičnoj knjizi vjenčanih u crkvi sv. Terezije pod rednim brojem 1/1900.

Pučku školu i dva razreda srednje škole Joso Šokčić je završio u rodnom mjestu. Čini se da je Šokčićevo školovanje prekinula anarhija, koja je uslijedila po raspadu Austro-Ugarske u jesen 1918. U pismu Radi Lungulovu od 1. ožujka 1949. (NAZg, Pisana ostavština Jose Šokčića, kutija br. 3, fascikla 16) Šokčić piše da je sudjelovao u mađarskoj komunističkoj revoluciji (1918. – 1919.): „Josu je 1918. godine bio ‘graditelj mađarskog komunizma’, kada je kao šesnajestogodišnji dečko – još nije bio mladić – s puškom u ruci borio se u Subotici, Kečkemetu i Budimpešti. No nije bio komunist.“ Po svemu sudeći Šokčić je u događaje ušao preko subotičke „Radničke garde“, koju su osnovali početkom studenog 1918. upravnik Okružnog ureda za osiguranje radnika Jenő Kalmár, inž. Zoltán Sóvári i Pál Rizsányi. Okosnicu ovog vojnog odreda činili su subotički željezničari (Šokčić 1934: 94). Da je Šokčić doista pripadao subotičkoj Radničkoj gardi, potvrđuje i njegovo iscrpno pisanje o njoj u knjizi *Subotica pre i posle oslobođenja* (1934.):

„Danas (2. studenoga – primj. V. N.) se radilo na osnivanju tzv. ‘crvene garde’ to jest radničke straže, čiji je vođa bio Jenő Kalmár. U gardu su se primali bivši vojnici, pa i mladići, koji do sada nisu imali pušku u rukama.

Slika 1. Joso Šokčić. Fototeka Gradskog Muzeja Subotica.

³ Prema prvobitnoj bilješci, prezime majke Antuna Šokčića glasi Pašić-Barkóci. Prema odluci nadbiskupa od 23. rujna 1941. njezino je prezime ispravljeno u Lovrenčić.

Garda je imala svoje sedište u Pašičevoj ulici na mestu gde je danas zimska sinagoga.“ (Šokčić 1934: 98)

„Radnička garda imala je (4. studenoga – primj. V. N.) već oko četiri stotine članova. Bili su odjeveni u mađarsku vojničku uniformu, a na desnom rukavu imali su široku crvenu traku na kojoj je pisano: Munkásőrség (Radnička straža). Komandant ove garde bio je pukovnik Pavle Sokolji (Pál Szokoly – primj. V. N.), a njegov pomoćnik Matija Rakoši (Mátyás Rákosi – primj. V. N.), koji je kasnije bio komunistički prvak u Budimpešti. Radnička garda imala je dosta posla. Bila je pozivana da suzbije otimačine ne samo na subotičkoj periferiji, nego i u okolnim mestima.

U Malom Bajmoku ljudi prožeti boljševičkim duhom pripremali su strahovite stvari. Zahtevali su od narodnog veća da im se dozvoli slobodna pljačka u celom gradu kroz 24 sata. Sva disciplinovana oružana sila stajala je zbog toga dva dana u neprekidnoj službi. Patrole radničke garde obilazile su celu noć periferiju i pred Malim Bajmokom je došlo do krvavog okršaja sa ‘buntovnicima’. Stvar je likvidirana tako što je u Malom Bajmoku pred zgradom policije razdeljena veća količina hrane sirotinji. Ovo se ponovilo više puta, i tako su se buntovnici smirili.“ (Šokčić 1934: 102)

Neki od gore iznesenih podataka o Crvenoj gardi mogu poticati samo od nekoga tko je i sam bio dio njezinih struktura, kao npr. natpis na desnom rukavu crvenogardista. Sjedište garde nalazilo se doista, kako tisak pokazuje, u Batthányijevoj ulici (danas Dimitrija Tucovića) u Radničkom domu (Munkás-Otthon).⁴ Prema pisanju *Bácsmegyei Naplóa* od 6. studenoga 1918., Crvena je garda imala 5. studenoga 2.500 ljudi i 4 mitraljeza. Bila je podijeljena u odrede od 20 ljudi. Gdje bi se ukazala potreba, tamo je slala kontingent od 40 ljudi. Zbog toga se 80 ljudi stalno nalazilo u borbenoj gotovosti. Zapovjednik joj je bio Wodianer, husarski kapetan, a satnik Emil Nagy, natporučnik. Podređeni časnici su bili natporučnik Jerney, natporučnik Stresser, poručnik Somogyi, zastavnik Iván i zastavnik Schmidt.⁵ Crvena garda je operirala i izvan Subotice. Tako se 10. studenoga vratila iz Torže (danas Savino Selo), gdje je zavela red, a od pobunjenih čeških vojnika uzela 16 topova.⁶

Vrlo malo se zna o Šokčićevom životu poslije sloma komunističke revolucije u Mađarskoj. Njegovi protivnici su tvrdili da je prije nego se posvetio novinarstvu bio trgovački pomoćnik.⁷ Je li to bilo prije Prvoga svjetskog rata, ili poslije, ostaje pitanje. Međutim, iz dopisnice hrvatske ženske udruge „Hrvatska žena“ iz Zagreba upućene Šokčiću 11. srpnja 1923. (NAZg, Pisana ostavština Jose Šokčića), vidi se da je bio tajnik Okružne financijske uprave u Subotici. U to vrijeme su na vlasti u

⁴ *Bácsmegyei Napló: Politikai Nap*, 256 szám, szerda, 1918 november 6, 2. oldal.

⁵ *Bácsmegyei Napló: Politikai Nap*, 256 szám, szerda, 1918 november 6, 2. oldal.

⁶ *Bácsmegyei Napló: Politikai Nap*, 260 szám, vasárnap, 1918 november 10, 3. oldal.

⁷ *Subotičke novine*, petak, 2. srpnja 1937., br. 27, str. 3.

Subotici bili radikalni na čelu s velikim županom i gradonačelnikom Andrijom Pletikosićem, bunjevačkim renegatom. Iz toga proizlazi da je već početkom 20-ih godina prošloga stoljeća Šokčić prišao dominantnoj Narodnoj radikalnoj stranci. S puno prava se može pretpostaviti da je položaj u državnom poduzeću bio zapravo samo paravan za neki drugi posao partijske prirode. U literaturi se Šokčić navodi kao urednik *Bunjevačkih novina*, glasila Narodne radikalne stranke, koje je pokrenuto u svibnju 1924. s ciljem stvaranja ozračja konfuzije među bunjevačkim Hrvatima. Suradivao je i sa *Zemljodilcem*, također glasilom Narodne radikalne stranke, koji mu je objavio pjesmu „Sumorni dan“.⁸

Svoje pjesme je sabrao u zbirku pjesama pod naslovom *Pesme* (1924.), koja mu je donijela reputaciju pjesnika. *Bunjevačke novine* od 22. prosinca 1924. predstavljaju ga kao „mladog kulturnog borca i pisca“ i inicijatora osnutka slavenskog Kulturnog društva, „koje ima cilj, da u ovom severnom kraju oživi naš kulturni život i da probudi onu pospanu slovensku kulturu“. Javljaju da je Šokčić prema drami *Sumnjivo lice* Branislava Nušića napisao režiju za diletantsku igru, koja će se odigrati 27. prosinca 1924. u Gradskom kazalištu i javljaju da se karte mogu nabaviti kod njega ili u knjižari „Jedinstvo“. Među diletantima se spominju: Zlatica Suvačar, Ksenija Lončar, Dušan Medaković, Antun Stipić, Blagoje Zaklan, Joca Đurđević i Ljubomir Bojin. Iako je teško identificirati gore spomenute, može se pretpostaviti njihovo podrijetlo i politička pripadnost. Po svemu sudeći, to su bila djeca gradskih i državnih namještenika u Subotici. Blagoje Zaklan se spominje kao odvjetnički vježbenik i predsjednik 31. glasačkog mjesta u Subotici.⁹

Nedugo po pokretanju *Bunjevačkih novina* u svibnju 1924. Šokčić se javlja kao njihov suradnik i urednik. Puni njihove stupce pjesmama, kratkim pričama i političkim pamfletima. Od svih njegovih tekstova koji su objavljeni u ovim novinama, svakako je najzapaženiji „Putokaz Bunjevcima u Vojvodini“. Sastavljen je 15. veljače 1925., a izlazio je u nastavcima tijekom ožujka (od 6. do 27. ožujka).¹⁰ Objavljen je i kao posebna brošura (1925.)

Kako se iz tiska može zaključiti, Šokčić je u ožujku 1925. podnio ostavku na položaj policijskog koncipijenta.¹¹ Istodobno je imenovan za privremenog dnevničara u Gradskoj knjižnici. Bio je podređen Miji Mandiću, šefu i upravniku Gradske knjižnice i muzeja. U to vrijeme je već imao reputaciju gorljivog radikala. Glasilo oporbene Bunjevačko-šokačke stranke *Neven* osuđivalo je Šokčića, pišući kako je on „radikalni pisac i pevač“, te „patentirani radikalno-zemljodilski ‘izum’“.¹²

⁸ *Zemljodilac*, 11. januara 1924., str. 2.

⁹ *Neven*, subota, 31. siječnja 1925., br. 5, str. 2.

¹⁰ *Bunjevačke novine*, godina II., 6. marta 1925., br. 9, str. 2-3; 13. marta 1925., br. 10, str. 2; 20. marta 1925., br. 11, str. 2; 27. marta 1925., br. 12, str. 2.

¹¹ *Bunjevačke novine*, godina II., 13. marta 1925., br. 10, str. 3.

¹² *Neven: zvanično glasilo bunjevačko-šokačke stranke*, 2. travnja 1925., br. 9, str. 2.; *Neven*, 16. travnja 1925., str. 3.

Od 1925. do 1935.

Kako pokazuju gore izneseni navodi, Šokčić je rano postao zapažen na polju javnog i kulturnog rada, praktički još u svojim ranim dvadesetim godinama. Međutim, prava prekretnica u njegovu životu je uslijedila, kada je 15. lipnja 1925. prešao u redakciju mađarskog dnevnika *Bácsmegeyi Napló* (hrv. *Dnevnik Bačke županije*), u kojoj je ostao sve do okupacije Bačke 12. aprila 1941., kada su mađarske okupacijske vlasti zabranile daljnje izlaženje ovog lista. Kao novinaru, Šokčiću su se otvorile brojne perspektive. Brzo je postao zapažen, pa je izabran za tajnika Novinarskog udruženja u Subotici.¹³ Počeo je surađivati i s drugim novinama. Kao suradnik beogradskog *Vremena* postao je i član novosadske sekcije Jugoslavenskog novinarskog udruženja.¹⁴

Doprinio je isključivanju Alekse Ivića, profesora Pravnog fakulteta u Subotici i predsjednika subotičkog Udruženja novinara iz radikalnog kluba koncem prosinca 1925.¹⁵ Naime, prema Ivićevoj inačici događaja, članovi redakcije *Bácsmegeyi Napló*, Joso Šokčić i János Hubert su izmamili od njega, Ivića, pismo-preporuku uredniku beogradskog tabloida *Balkan* Svetoliku Saviću za objavljivanje Šokčićeva članka. U tom članku se uzimaju u zaštitu novinari *Bácsmegeyi Napló*a od progona župana Dragoslava Đorđevića. Međutim, Šokčić je članak i Ivićevu preporuku predao Đorđeviću, koji je to uzeo kao dokaz da Ivić radi protiv njega i isključio ga iz radikalnog kluba na izvanrednoj sjednici Okružnog odbora Narodne radikalne stranke 27. prosinca 1925.¹⁶

Kada je počela čistka unutar redova NRS-a, glasilo NRS-a *Subotički glasnik* označio je Šokčića kao simpatizera radikalnih disidenata, koje je predvodio Bunjevac ne-Hrvat zemljoposjednik Ivan Crnković, bivši narodni zastupnik (1920. – 1923.) koji je glasovao za centralistički Vidovdanski ustav (1921.), jedan od vodećih članova-osnivača Zemljodilske stranke i Zemljodilske kasine. Povod za to je bio Šokčićev interjvu s Crnkovićem, koji je objavljen u *Bácsmegeyi Napló*u.¹⁷

U novinarskom zanatu dodatno se usavršavao, surađujući s hrvatskim, srpskim i mađarskim listovima. Kako doznajemo iz njegova pisma uredniku zagrebačkog časopisa *Nova Evropa* od 16. ožujka 1931., od 1925. je bio redoviti rumunjski i mađarski dopisnik zagrebačkog lista *Obzor* (NSK R 7446 b). Do konca trećega desetljeća postao je naširoko poznat „kao redovan saradnik Obzora i drugih zagrebačkih i beogradskih listova“ iz Subotice zahvaljujući „svojim često puta lijepo uspjelim člancima“ (Pekić 1930: 291).

Šokčić je 2. rujna 1926. vjenčao Irén Balogh (rođ. 23. lipnja 1908.) iz Starog Sivca. U Matičnoj knjizi vjenčanih je prijavljen na adresi Mamužićeva 12 (MKV Subotica 553/1926). Godinu dana kasnije, 5. listopada 1927., Irén i Joso Šokčić su

¹³ *Neven*, subota, 31. siječnja 1925., br. 5, str. 2.

¹⁴ *Novinar: organ Jugoslovenskog novinarskog udruženja*, Beograd, avgust 1935. god., br. 1, str. 11.

¹⁵ *Neven: zvanično glasilo bunjevačko-šokačke stranke*, četvrtak, 31. prosinca 1925., br. 48, str. 2.

¹⁶ *Neven: zvanično glasilo bunjevačko-šokačke stranke*, četvrtak, 14. siječnja 1926., br. 2, str. 2-3.

¹⁷ *Subotički glasnik*, 16. maja 1926., br. 36, str. 1.

dobili sina Ivana Vladimira (rođ. 5. listopada 1927.). U Matičnoj knjizi vjenčanih su prijavljeni na adresi Brozova 8 (MKR Subotica 1927/127).

Izvanrednih komunikacijskih i organizacijskih sposobnosti, Šokčić je imao važnu ulogu u društvenom životu grada. Kada je u okviru natječaja za Miss Europe, kojeg je organizirao Maurice Waleffe (1874. – 1946.), glavni urednik pariškog lista *Journal*, beogradski dnevnik *Vreme* pokrenuo natječaj za Miss Jugoslavije, Šokčić je kao suradnik *Vremena* ušao u žiri, koji je na čajanci Dobrotvorne zadruge Srpkinja 14. prosinca 1929. izabrao Miss Subotice 1930. Ostali članovi žirija su bili: supruga bivšeg subotičkog nadžupana Dušana Manojlovića – Taza Manojlović (rođ. Dimitrijević), Mica Radić predsjednica Dobrotvorne zadruge Srpkinja, sudac Okružnog suda u Subotici Jovan Đorđević, šef granične policije subotičke željeznice Ivan Mešterović, glavni gradski računovođa Aleksandar Suvajdžić, odvjetnik Jovan Manojlović i urednik *Vremena* A. B. Herenda. Za Miss Subotice izabrana je devetnaestogodišnja Bunjevka Marica Vojnić, a za njene pratilje Jelena Šušnjara i Jelena Buzin.¹⁸ Vojnićeva je poticala iz ugledne bunjevačke zemljoposjedničke obitelji. Ostala je bez oca, a živjela je s majkom. Ušla je u uži izbor (10 kandidatkinja) za Miss Jugoslavije, ali se nije uspjela plasirati na natjecanje za Miss Europe.¹⁹

Skupljao je starine, stekavši tako zavidnu kolekciju, koja je nažalost samo jednim dijelom sačuvana. Iz zapisnika Gradskog poglavarstva Subotica 1934. – 1936. doznaje se da je Šokčić ponudio Gradskom vijeću otkup slika, koje prikazuju povijesne događaje u Subotici iz 1918. Nije tražio novčanu nagradu, nego otkup duga prema Gradskoj tiskari za tiskanje knjige „Subotica pre i posle oslobođenja“ (1934.). Gradsko vijeće je 20. prosinca 1934. odbilo Šokčićevu molbu pod obrazloženjem da su „finansijska sretstva gradske opštine iscrpljena, a molilac je već inače dobio pripomoć od gradske opštine u iznosu od Dinara 12.500 – za otkup njegovog dela ‘Subotica pre i posle oslobodjenja’.“ (PASu 47.12.21).

Reputaciju povjesničara Šokčić je stekao 1934., kada je objavio dva svoja krupnija povijesna djela: *Mijo Mandić – Momenti iz njegovog života i rada* i *Subotica pre i posle oslobođenja*.²⁰ Drugu knjigu Šokčić je sastavio do kolovoza 1933. Za njeno tiskanje je u kolovozu 1933. razaslao „Poziv na pretplatu“, u kojem piše da ova knjiga „izlazi s potporom Narodne odbrane“. Po objavi ove knjige, beogradski dnevnik *Vreme* ju je pozitivno ocijenio.²¹ *Letopis Matice srpske* i *Glasnik Istoriskog društva u Novom Sadu* donose prikaze ove knjige iz pera Alekse Ivića, odnosno Vase Stajića. Ivić piše da je ona „jedna velika i ozbiljna knjiga, plod dugogodišnjeg arhivskog istraživanja“, te „zaslužuje punu pažnju ne samo čitalačke publike već i svih onih, koji se bave istorijom i koji hoće da upoznaju jednu sasvim novu stranu bunjevačkog plemena i njihove prestonice-Subotice“ (Ivić 1934: 113). Vasić ju također pozitivno

¹⁸ *Bácsmegeyi napló*, 1929. december 17, kedd, 343 szám, 4 oldal.

¹⁹ *Vreme*, nedelja, 12. januar 1930., str. 7; *Dnevnik*, 12. januara 1930., br. 11. str. 3; *Vreme*, četvrtak, 23. januara 1930., str. 5.

²⁰ *Naše slovo*, nedelja, 8. april 1934., br. 2, str. 2.

²¹ *Vreme*, subota, 12. maj 1934., str. 6.

ocjenjuje: „Uzeta u celini, dakle, knjiga g. Šokčića je odlična reportaža. U pojedinoštima se, naravno, može u njoj naći više omašaka, skoro neizbežnih u knjizi ovolikog obima.“ Međutim, smatra da je u knjizi „koja brani našu Suboticu od Mađara“ suvišna tematizacija bunjevačkog pitanja: „Pitanje o Bunjencima i Hrvatima ili nije trebalo pokretati, ili ga nije trebalo jednostrano tretirati.“ (Stajić 1935: 159).

Šokčić je sudjelovao u književnom časopisu *Bunjevačko kolo*, kojeg su pokrenuli bunjevački studenti Pravnog fakulteta u Subotici. Suradnik *Subotičkih novina*, kateheta Ivan Kujundžić, koji je inače bio kritički nastrojen prema *Bunjevačkom kolu*, pozitivno ocjenjuje Šokčićev članak „Novinarstvo, novinari i publika“ objavljen u ovom listu.²²

Od 1935. do 1939.

Suradnja s mađarskim, srpskim i hrvatskim novinama je, istina, donosila Šokčiću sredstva za život, ali nije po njoj ostao upamćen, nego po uređivanju prorežimski obojenog *Nevena* 1935. – 1940., koji je gotovo pola desetljeća raspirivao identitetski prijepor između bunjevačkih Hrvata. Stekavši dovoljno uredničkog iskustva i partijskih veza, Šokčić je Državnom tužiteljstvu u Subotici podnio 1. veljače 1935. prijavu da će u veljači pokrenuti u svom vlasništvu i uređivanju list pod nazivom *Neven*. List pod ovim nazivom je pokrenut još 1884. godine. Izlazio je do izbijanja Prvog svjetskog rata 1914. godine. Po ulasku srpske vojske u Suboticu 1918., obnovljen je 17. studenoga 1918. kao glasilo Bunjevačko-srpskog narodnog vijeća i sa zastojem od jedne godine (1923.) izlazio do 4. veljače 1932. Zbog izrazite hrvatske tendencije i kritičnosti prema vlastima, doživljavao je cenzuru, zapljenu i zabranu na određeno vrijeme. Konačno se ugasio početkom 1932. Kako Šokčić piše 9. siječnja 1934. Vasi Stajiću, *Neven* je „prestao da izlazi 1. januara 1932. godine pošto je pao u kandže separatista, koji hoće silom da prave Hrvate od Bunjevaca“ (ROMS 33.294).

U isto vrijeme, Mihovil Katanec, posljednji vlasnik starog *Nevena* također je odlučio ponovno pokrenuti list. Par dana nakon Šokčićeve prijave (5. veljače), i on je prijavio Državnom tužiteljstvu da će pokrenuti list pod nazivom *Neven*. Tako je uslijedila borba oko toga tko ima pravo rabiti naziv *Neven*. Međutim, prema ondašnjem Zakonu o tisku, ako neki list prestane izlaziti, njegov naziv je zaštićen samo tri godine, nakon čega ga svatko može rabiti. Budući da je od izlaska posljednjeg broja starog *Nevena* prošao zakonom predviđeni rok,²³ Državno tužiteljstvo je odbilo Katančevu prijavu i odobrilo Šokčiću da pokrene *Neven*.²⁴ I konačno, prvi broj Šokčićeva *Nevena* je izašao 15. veljače 1935. Kao i stari, bio je namijenjen istoj publici (Bunjencima i Šokcima). Od starog *Nevena* se razlikovao po tome što je bio prorežimske i antihrvatske orijentacije.²⁵

²² *Subotičke novine*, 1. decembar 1934., str. 4-5.

²³ Posljednji broj je tiskan 31. prosinca 1931. za siječanj 1932.

²⁴ *Reggeli újság*, februar 8. 1935., 3. oldal.

²⁵ *Neven*, februar 1935., br. 2.

Kako je *Neven* sve više zauzimao antihrvatski pravac, *Subotičke novine* su postale neraspoložene prema Šokčiću do te mjere da su se kritički osvrtnale ne samo na pisanje *Nevena*, nego i na Šokčićeve dopise drugim novinama. Tako u osvrtu na njegovu vijest o posveti zvona protiv leda na Čikeriji pišu: „G. Joso Šokčić revno dopisuje u sve novine gdje samo stigne. (*Vreme, Novosti* i t. d.) Šalje samo najnovije vijesti. Neki dan je npr. poslao najnoviju vijest s Tavankuta – posveta zvona proti leda na Čikeriji. Posveta je obavljena u najnovije vrijeme lane mjeseca svibnja – dakle prije godinu dana.“²⁶

Šokčić je predsjedavao skupštinom Penzijskog fonda subotičkih novinara, koja je održana 16. veljače 1936., na kojoj je izabran za predsjednika nove uprave. Za počasnog predsjednika je izabran Blaško Rajić, biskupov zamjenik, bivši narodni zastupnik i formalni urednik *Subotičkih novina*.²⁷ Suradivao je sa Sokolskim društvom i Beogradskim radom, koji su ga angažirali da 18. svibnja 1936. održi predavanje o životu i radu prvog bunjevačkog novinara Kalora Milodanovića.²⁸

Koncem 1936. između *Nevena* i *Subotičkih novina* rasplamsala se polemika, koja je trajala do konca 1939. Povod za to je dao *Božićni broj Neven*, koji je nizom članaka napao sudionike i organizatore proslave 250. godišnjice dolaska jedne skupine Bunjevaca u Suboticu (16. kolovoza 1936.). Šokčić u uvodniku „Evo nas“, pisanim pod snažnim emocionalnim nabojem, prenaglašava socijalne razlike između bunjevačkih Hrvata (intelektualaca, zemljoposjednika i zanatlija), očito s ciljem da ih dovede u međusobno suprotstavljen odnos i tako razbije teško ostvarenu koheziju između njih:

„Mi smo tu petsto godina. U tuđini smo mogli da sačuvamo ne samo naše ime i viru, već i nošnju i običaje. A sad dodje nekoliko advokata (Mihovil Katanec, Stjepan Doljanin, Matej Jankač i dr. – primj. V. N.) koji oće da mi postanemo izdajice našeg roda, da mi ne budemo dalje Bunjevci. Žaloso je što se tim advokatima priključiše i neki naši učeni sinovi, najviše oni koji su besplatno učili visoke škole u Zagrebu.

Mi vidimo danas jedno: Bunjevci – bogataši, koji imaju od čega da žive, jer su im očevi stekli, hoće da postanu Hrvati. Popovi su nuz nji, jer su ih tako učili u Zagrebu i Travniku! Interesi njihovih džepova isto zahtijavaju da budu Hrvati.

Bunjevački seljak, zanatlija, trgovac, činovnik, medjutim, neće da čuje za ovu novu modu osobito ako nema sto lanaca zemlje. Sva bunjevačka sirotinja osudjuje one, koji su postali nevirni imenu svojih praotaca, koji su svoje ime i viru branili stotinama godina od poganih Turaka kao i od drugih naroda, koji su vladali ovim krajevima. Vidimo vrlo jasno da bunjevački

²⁶ *Subotičke novine*, 10. svibnja 1936., str. 5.

²⁷ *Dan*, 19. februara 1936., str. 5.

²⁸ *Dan*, petak, 17. aprila 1936., br. 88, str. 4.

mali gazda, seljak, trgovac, zanatlija, nadničar i ostali siroti ljudi s prizirom gledaju one, koji su zbog gospodske mode očli u stranu.“²⁹

Ovaj napad je izgleda bio unaprijed smišljen i sinkroniziran s ostalim medijima, jer novosadski *Dan* prenosi pisanje *Nevena* u svom broju dva dana kasnije.³⁰

Reagirajući na pisanje Božićnog broja *Nevena* 1936., Ivan Kujundžić se nije uzdržavao od grubljih izraza, pa je tako napisao da je Šokčić „ishlapio“. Također mu je predbacio elementarno nepoznavanje bunjevačkog govora, tumačeći to kao posljedicu prekomjerne uporabe mađarskog jezika.³¹ Mihovil Katanec je u odgovoru na Šokčićeve osude potanko izložio kako je stekao svoju imovinu i pozvao Šokčića neka objasni podrijetlo svoje imovine: „Kako ste Vi došli do toga, da imadete jednu kuću u Subotici i to u Blesakovoj ulici br. 8?“³² Polemika je privukla veće listove kao novosadski *Dan* i zagrebački *Obzor*. Ivan Kujundžić (pod pseudonimom Miroslav Hrvčić) piše u *Subotičkim novinama* da je *Neven* „glasilo samo Jose Šokčića, a ne Bunjevaca niti subotičke javnosti kako bi g. Joso Šokčić htio.“³³ Kako je polemika odmicala dalje, tako je dobivala sve vulgarniji ton. U osvrtu na Šokčićevo suradništvo s novinama *Nápló* i *Vreme*, *Subotičke novine* pišu: „Pravo veli narod: ‘Umiljato janje dvije majke sisa’. A gosp. Joso Šokčić tri majke muze: ‘Nápló’, ‘Vreme’ i onoga ko mu plaća ‘Neven’!!!“³⁴ Šokčić je odgovorio na napade tvrdnjom da „niki mladi rimokatolički svećenici u Subotici „politiziraju bez ikakvih razloga i potreba“³⁵. Nakon svih teških riječi iznesenih protiv hrvatske svjetovne inteligencije i hrvatskih svećenika, Bunjevačko momačko kolo, koje ga je ranije pozivalo da drži predavanja, otkazalo je daljnju suradnju s njim i nije se pretplatilo na njegov *Neven*.³⁶

Šokčić je jedan od osnivača Prve bunjevačke čitaonice, koja je osnovana 4. travnja 1937. u Bajnatu (dio Subotice), u ulici Paje Kujundžića (danas Braće Radića) 87.³⁷ Ova ustanova je okupila prorežimski orijentirane Bunjevce i trebala je zamijeniti Bunjevačku prosvjetnu maticu, koja se ugasila par godina ranije.

²⁹ *Neven*, petak, Božić 1936., str. 1.

³⁰ *Dan*, nedjelja, 27. decembra 1936., br. 301, str. 2.

³¹ *Subotičke novine*, 1. siječnja 1937., br. 1, str. 1.

³² *Subotičke novine*, petak, 8. siječnja 1937., br. 2, str. 3.

³³ *Subotičke novine*, 26. veljače 1937., br. 9, str. 3.

³⁴ *Subotičke novine*, 7. ožujka 1937., str. 3.

³⁵ *Neven*, 12. februara 1937., br. 5, str. 1.

³⁶ *Neven*, 12. marta 1937., br. 9, str. 1.

³⁷ *Vreme*, ponedjeljak, 5. aprila 1937., str. 4.

Pokrenuo je kroz *Neven* akciju za podizanje spomenika Ivanu Antunoviću i prigenos njegovih zemnih ostataka iz Mađarske u Suboticu. Predložio je da se prihodi od Bunjevačkih dana u Beogradu ulože u tu svrhu.³⁸

Šokčić je surađivao i sa stručnim časopisima. Za *Glasnik Jugoslovenskog profesorskog društva* napisao je članak o Kaloru Milodanoviću, prvom bunjevačkom novinaru, koji je objavljen 1938.³⁹

U svom *Nevenu* davao je prostor poznatim bunjevačkim javnim radnicima prorežimske orijentacije kao npr. Miji Mandiću,⁴⁰ Kati Prčić,⁴¹ Mišku Prčiću,⁴² Ivanu Poljakoviću,⁴³ ali i bunjevačkoj omladini jugoslavenske orijentacije (Marku Peiću,⁴⁴

Slika 2. Naslovnica Nevena, urednik Joso Šokčić.

³⁸ *Neven*, 11. juna 1937., br. 22.

³⁹ Šokčić, Joso, „Prvi bunjevački novinar“, *Glasnik Jugoslovenskog profesorskog društva*, knj. XVIII., sv. 11-12, Beograd, 1938., 1038-1043.

⁴⁰ „Sveta je dužnost Bunjevaca da rade sa Srbima“, 15. januara 1937., br. 1, str. 1; „Ostanite vi i nadalje Bunjevci“, 5. februara 1937., br. 4, str. 1; „Izjava g. Mije Mandića“, 19. februara 1937., br. 8, str. 2; „Istoriska uloga bunjevačkog plemstva“, 25. juna 1937., br. 24, str. 1; „Crtice iz bunjevačke istorije“, 16. jula 1937., br. 26, str. 3; „Tomor Pavle i Muhačka bitka“, 10. oktobra 1937., br. 36, str. 2; „Sićanje na jednog sveslovena“, 25. decembar 1937., br. 47, str. 2.

⁴¹ „Istina o oslobodjenju Subotice“, str. 166 i 182 u knjizi Petra Pekića „Povijest Oslobođenja Vojvodine“, *Neven*, 23. juni 1939., br. 25, 1-2; „Odgovor naučniku i oficiru francuske akademske palme“, *Neven*, 4. avgusta 1939., br. 26, str. 2-4; „Odgovor na odgovor, naučnik i historičar Petar Pekić produžio 'zadnji odgovor'“, *Neven* 22. septembra 1939., br. 33, str. 2-3.

⁴² „Priposlano“, *Neven*, 23. aprila 1937., br. 15, str. 3.

⁴³ „Zdravstvene prilike kod bunjevačkih seljaka“, *Neven*, 26. marta 1937., br. 11-12, str. 10.

⁴⁴ „Ranim prolećem po bunjevačkim salašima“, *Neven*, 26. marta 1937., br. 11-12, str. 7; „Reportaža o selu koje nije selo“, *Neven*, 1938., br. 16, str. 3; „Socijalna bezbednost omladine je uslov narodnog prosvištivanja“, 15. januara 1939., br. 3, str. 2-3.

Barnabi Mandiću,⁴⁵ Balintu Vujkovu,⁴⁶ Albi Kuntiću⁴⁷ i Ivanu M. Milankoviću⁴⁸), srpskim intelektualcima (Lazaru Ćurčiću,⁴⁹ Pavlu Hadžiju,⁵⁰ Aleksi Iviću⁵¹ i Milivoju Matiću⁵²) i drugima.

Šokčić je s umirovljenim profesorom Vojislavom Matkovićem, liječnikom dr. Ivanom Poljakovićem, pravnikom Markom Peićem, učiteljem Ivom Turatovim i drugim pokrenuo akciju za osnutak diletantskog kazališta u Subotici. Sastanak je održan u gostionici „Zlatno jagnje“ 26. veljače 1939.⁵³ U to vrijeme *Neven* podcrtava potrebu hrvatsko-srpskoga sporazuma, ali se protivi priključivanju Subotice, Sombora i Baranje Banovini Hrvatskoj, tvrdeći: „Bila bi ludost priključiti ove krajeve jednoj drugoj pokrajini kojoj nikada nisu pripadali, prema kojoj nemaju ni političke, ni duhovne, ni socijalne, ni privredne gravitacione želje. To je pusta želja pojedinaca koji su doživili težak poraz na prošlim izborima i u svom bису oni su u stanju da ruše

⁴⁵ „Šta su Bunjevci“, *Neven*, 26. marta 1937., br. 11-12, str. 6; „Nacionalna svist i borba Bunjevaca za svoj opstanak u Bajskom trokutu“, *Neven*, 26. marta 1937., br. 11-12, str. 8; „Mrvica sa našeg stola“, *Neven*, 16. jula 1937., br. 26, str. 2; „Tu smo i tu ostajemo“, *Neven*, 16. aprila 1938., br. 16, str. 2.

⁴⁶ „Frater bez glave i zvonar“, *Neven*, 17. septembra 1938., br. 33, str. 2; „Vištice i nesudjeni vištac“, *Neven*, 15. oktobra 1938., br. 36, str. 3; „Čovik mirnog sna“, *Neven*, 24. decembar 1938., br. 44, str. 7; „Vočke s krvom i pečenicom“, *Neven*, 1. januara 1939., br. 1, str. 2-3; „Vočke s krvom i pečenicom“, *Neven*, 8. januara 1939., br. 2, str. 4; „Zadovoljan čovik“, *Neven*, 22. januara 1939., br. 4, str. 2; „Pogani sin“, *Neven*, 7. maja 1939., br. 18, str. 2-3; „Grozdanko“ (str. 1-4), „Careva kćer i divlji bravac“ (str. 5-6), „Frater bez glave i zvonar“ (str. 7-9), „Najmladji najludiji“ (str. 10-13), „Čovik mirnog sna“ (str. 14-17), „Vočke s krvom i pečenicom“ (str. 18-21), „Zadovoljan čovik“ (str. 22-24), „Pet dice, pa više od cile kraljevine“ (str. 24-32), *Neven: Vanredno izdanje za mesec juli 1939.*; „Kamen u opanku“, *Neven*, 17. novembar 1939., br. 40, str. 3; „Kamen u opanku“, *Neven*, 22. decembra 1939., br. 42, str. 3.

⁴⁷ „Hrvatska seljačka stranka i klerikalizam“, *Neven*, 26. marta 1937., br. 11-12, str. 5; „Spoljnopolitički položaj i unutrašnja politika Jugoslavije“, *Neven*, 26. marta 1937., br. 11-12, str. 8.; „Bunjevačko nacionalno pitanje i društveni napredak“, *Neven*, 28. maja 1937., br. 20, str. 1; „Dr. Ćeda Marković“, *Neven*, 12. septembra 1937., br. 32, str. 3; „Šta se događa u Španiji“, *Neven*, 3. oktobra 1937., br. 35, str. 2-3; „Ne vodje, već učitelje“, *Neven*, 25. decembar 1937., br. 47, str. 5

⁴⁸ „Poslanici Hrvatske u madjarskom saboru nisu hteli pre oslobodjenja da se zalažu za bunjevštinu“, *Neven*, 26. marta 1937., br. 11-12, str. 3.

⁴⁹ „Istinska služba“, *Neven*, 26. marta 1937., br. 11-12, str. 9.

⁵⁰ „Bunjevci se nisu priznavali Hrvatima“, *Neven*, 25. decembar 1937., br. 47, str. 3.

⁵¹ „Mir prema Budimpešti“, *Neven*, 17. oktobra 1937., br. 37, str. 2.

⁵² „Protiv političkog nacionalizma“, *Neven*, 18. juna 1937., br. 23, str. 2; „Jugoslovenski politički nacionalizam“, *Neven* 2. jula 1937., br. 25, str. 1-2; „Ko su i šta su Bunjevci?“, *Neven*, 3. oktobra 1937., br. 35, str. 1-2; „Jedna ratna uspomina“, *Neven*, 28. novembra 1937., br. 43, str. 2; „Za jugoslovenski politički nacionalizam“, *Neven*, 19. decembar 1937., br. 46, str. 2; „Kako smo se oslobodili i ko nas je oslobodio i kako ćemo biti potpuno slobodni“, *Neven*, 1. januara 1939., br. 1, str. 2

⁵³ *Subotičke novine*, 3. ožujka 1939., br. 9, str. 1.

sve što im je na putu za eventualnu novu pobjedu...“.⁵⁴ Zbog toga su mnogi prepoznali *Neven* kao glasilo Jugoslavenske radikalne zajednice.⁵⁵

1939. – 1941.

Godinu 1939. je Šokčić zaključio senzacijom. Naime, u uvodniku „Kraj jedne zablude“ objavljenom u *Nevenu* od 1. prosinca 1939. priznao je kako su on i njegovi suradnici, jugoslavenski orijentirana bunjevačka omladina, bili u zabludi da su Bunjevci „nika četvrta nacija“ u Kraljevini SHS, kako su za „oportunističku politiku dobijali samo ‘mrvice sa bogatih trpeza’“, te kako „politika: ‘Bunjevci ostanite Bunjevci’ nije primljena u narodu“ i kako se ona „drži i sada samo pomoću vrlo tankog konopca“. Međutim, iako je donekle osudio centralističke vlasti zbog pogrešne politike prema Bunjencima i Šokcima, nije se potpuno distancirao od njih. Paradoksalno, pozvao je Bunjevce i Šokce neka ih podrže: „Moram, međutim, navesti da nacionalno opredijenje nikako ne treba da ima upliva na političku svist i ubjedjenje pojedinaca. Bunjevac-Hrvat može, pa ako mu savist diktira, i treba da potpomaže beogradsku političku orijentaciju.“⁵⁶

Subotičke novine su zadovoljno reagirale na ovo Šokčićevo priznanje, vidjevši u tome pobjedu svoje stvari.⁵⁷ Osim *Subotičkih novina*, na to su se osvrnuli mnogi veći listovi. *Hrvatski dnevnik* je objavio zapažanja jednog Hrvata iz Subotice, koji nadugačko objašnjava da su Šokčićeve riječi pokajanja licemjerne i oportune. Između ostalog napisao je:

„Za vrijeme, dok je u Subotici vladala ‘južna struja’, g. Šokčić je jedrio sa svojim pisanjem prema njoj. Za vrijeme dok smo bili progonjeni na sve načine, dok smo se jedino mogli skupljati u Hrv. domu u ‘Neven’ pjevačkom društvu dok smo svi članovi Hrv. doma bili zapostavljeni, i kad smo jedino bili namješteni u privatnim poduzećima ili smo morali ići u Hrvatsku, da dobijemo neke, onda male zaštite onda je i g. Šokčić, pomagao Jeftićevcima, da nas mogu što bolje proganjati, a sad, kad je započela ‘zapadna struja’ Banovine Hrvatske u Subotici jačati, i kad smo donekle slobodniji, i kad smijemo širiti svoju ideju, sad je g. Šokčić okrenuo jedra prema zapadu i priznao je svoju zabludu i to poslije 21 god.

Zašto je, g. Šokčić, tek sad priznao svoju zabludu zašto nije pošao u ‘Nevenu’ za prijašnjim urednicima, čiji su brojevi ‘Nevena’ bili uvijek zaplenjeni, jer su širili Hrvatsvo i jer su htjeli nas bunjevačke Hrvate sjediniti sa ostalim Hrvatima? Nego je, g. Šokčić, htio šta više, da nas otudji od roda svog Hrvatskog. Izgleda, da je tutekar po srijedi neka korist, a nikako priznanje zablude jer kako ono poslovice kaže: ‘Umiljato jagnje dvije ovce sisa’, al

⁵⁴ *Neven*, 7. maja 1939., br. 18, str. 1

⁵⁵ *Hrvatski dnevnik*, 22. studenoga 1939., str. 5.

⁵⁶ *Neven*, 1. decembar 1939., br. 41, str. 1.

⁵⁷ *Subotičke novine*, 8. prosinac 1939., br. 49, str. 1.

ovog puta ta poslovice neće upaliti, jer se takvi 'javni zaslužni radnika' već trista našlo, al su ostali 'kratki rukava', pa će tako biti i sa g. Šokčićem. Zasluga ideje Hrvatsva u Subotici spada svakako na Hrv. dom i njegove suradnike, koji su trista muka pretrpili do sad."⁵⁸

Šokčić je izdao još jedan broj *Nevena* početkom veljače 1940. U uvodniku je u tri točke izložio program novog *Nevena*. Uvjerava da mu je cilj „dobrobit bačkih i baranjskih Hrvata“. Zauzima stanovište da su Bunjevci i Šokci „u stvari ogranak hrvatskog naroda, koji je prije vjekova došao da živi u ove krajeve“. Objasnjava da je bačke i baranjske Hrvate „oportunizam ili nešto drugo nazvao imenom Bunjevaca i Šokaca“. Podržava udruživanje bačkih i baranjskih Hrvata u kulturna društva, ali se protivi politizaciji ovih društava, odnosno, kako je on zamislio, to organiziranje: „to ne znači ujedno i to da će se oni vezati za ovu ili onu političku stranku“. Ostaje pri ranije zastupanom gledištu da Vojvodina (Banat, Bačke i Baranja) treba ostati pod centralističkim vlastima u Beogradu, odnosno, kako je on to suptilno objasnio: „Svi mi, koji živimo u Vojvodini, treba da vodimo politiku 'beogradske orijentacije'“. Na koncu, najavljuje da će i u buduće zastupati ovo gledište. U nastavku, Šokčić je uvjeravao Beograd (vlasti i stranke) „da bački Hrvati nisu protiv Beograda i nisu protiv Srba“ i pozvao ga „da svim silama favorizira i potpomaže učvršćivanje hrvatske narodne svijesti kod Bunjevaca i Šokaca“.⁵⁹

Drugim riječima, program *Nevena* nije se suštinski promijenio. On je i pored stanovitih modifikacija ostao vjeran zastupnik politike Jugoslavenske radikalne zajednice, koja se protivila pripajanju dijelova Vojvodine (sjeverne Bačke) Banovini Hrvatskoj i koristila sva sredstva da je spriječi. Šokčićevo iznenadno priznanje nika-ko ne treba tumačiti kao izraz njegovog najdubljeg uvjerenja, jer je više nego jednom pokazao da je majstor u teatralstvu i hipokriziji. Očito je da su visoki krugovi JRZ-a uvidjeli da je potrebno promijeniti taktiku prema Bunjercima i Šokcima, ukoliko se želi zadržati Bačka i Baranja u okviru srbijanske Vojvodine. Svakako im nije odgovarao jedinstven hrvatski pokret, koji je vezao uz sebe znatan, ako ne i najveći dio Bunjevaca i Šokaca. Prepoznali su da preotimanje ovih Bunjevaca i Šokaca iz okrilja Hrvatske seljačke stranke predstavlja svojevrsni izazov, koji zahtijeva izvjesne ustupke i korekcije u dotada vođenoj politici prema njima. Zato su u svoju političku kombinatoriku uključili i narativ o hrvatstvu Bunjevaca i Šokaca, nadajući se da će tako, ako ne staviti čitav hrvatski pokret u Bačkoj i Baranji pod svoju kontrolu, a onda barem pridobiti uz sebe jedan dio hrvatski orijentiranih Bunjevaca i Šokaca. Ovaj pokus su prepustili Šokčiću, koji je i ranije bio ništa više nego eksponent vladajućih režima. Prema tome, pojavu *Nevena* u izmijenjenom ruhu treba shvatiti samo kao još jedan pokušaj JRZ-a da utječe na prilike u bunjevačko-šokačkih Hrvata.

Šokčićevu programsku preorijentaciju satirični list *Bunjevačko žackalo* je dočeka-kao kao povod za satiru. U članku „Novi redovnici“ piše: „Gg. Joso Šokčić i Vujkov Balint su dobili dozvolu da osnuju novi red, koji će nositi naziv 'Braća nacionalno-

⁵⁸ *Hrvatski narod*, 15. prosinca 1939., br. 45, str. 6.

⁵⁹ *Neven*, petak, 2. februara 1940., br. 1, str. 1-2.

politički pokajnici'. Prvi prefekt je otac Jožua Schockchich, a samostan se otvara u Subotici. Vrata su za sve pokajnike otvorena.⁶⁰ Na koncu, poslije neuspjeha da pridobije široke mase bunjevačko-šokačkih Hrvata za svoj stari program u novom ruhu, Šokčić se u pismu Blašku Rajiću od 5. rujna 1940. odrekao daljnjeg vlasništva i uredništva *Nevena* i predao ga njemu. *Subotičke novine* su objavile ovo pismo, uz Rajićeve komentare:

„Ovim aktom vraćen je stari naš 'Neven' svome narodu, kojemu je tolike godine služio, i od kojeg je nesretnim slučajem otrgnut, te morao da provodi jalovu ali ipak štetnu borbu, proti životnih interesa svoga naroda.

On je bio kao mač pradjedovski, koji su nepozvane ruke potajno prisvojile i okrvavile ga krvlju vlastitoga naroda. Ali, Bogu hvala, on je u tim rukama potpuno otupio, i kao da namjerno nije htio da zarezne rane u duboko. Mi ćemo ga sada osvjetlati, naoštriti i rezat ćemo njime narodu našem – kruha duhovnoga.

Gospodin Joso Šokčić u čijim se rukama nalazio do sada 'Neven' imao je dosta srčanosti, kad je došao do pune svijesti, da je njegova uloga sa 'Nevenom' kao ona: 'Kad su Turci dedu silovali, da on kolje troje unučadi...' – da je on muški otkazao daljnju ovaku ulogu, vratio otuđeni mač djedovski, da njime više nitko ne kasapi braću njegovu i potomstvo njegovo.

Svaka mu čast i poštovanje.

p. B.⁶¹

Međutim, Šokčićevo priznavanje hrvatstva Bunjevaca nije ujedno značio i poraz „bunjevačke ideje“. Naprotiv, uslijedila je nova polemika. Namjesto ugašenog *Nevena*, ulogu zastupnika „bunjevačke ideje“ preuzele su *Bunjevačke novine*. Šokčić pak je nastavio pratiti hrvatsku kulturnu scenu kao suradnik *Napló-a*.

Od 1941. do 1944.

Šokčić je izrazio svoje loše slutnje još u veljači 1940. Mađarska vojska ušla je u Suboticu 11. travnja 1941. Sljedećeg dana Šokčić je bio svjedok odvođenja Blaška Rajića iz njegova župnog ureda u Keru. Kako sam piše u jednom neobjavljenom pismu napisanom prigodom Rajićeve smrti, Šokčić je „stajao na uglu Štrosmajerove ulice sa Božom Ristićem i Denešom Štrelickim, kad je auto projurio tom ulicom noseći Blaška Rajića, njegovog kapelana i druge osobe“ (ROMS M 8810). Par dana kasnije, zapovjednik grada Subotice Dezső Bittó pozvao je sve novinare neka dođu u njegov ured u Gradskoj vijećnici 15. travnja 1941. Kada su se novinari pojavili, zapovjednik im je priopćio naredbu Vrhovnog vojnog zapovjedništva. Naime, zabranjeni su svi listovi na mađarskom jeziku, uključujući i *Napló*. U obrazloženju zabrane stajalo je da se „stavio u službu srpskog okupatora i kroz 23 godine okupacije surađivao i služio

⁶⁰ *Bunjevačko žackalo*, 10. svibnja 1940., str. 2.

⁶¹ *Subotičke novine*, 4. listopada 1940.

srpskim interesima“. Po izlasku iz Gradske vijećnice, Šokčić je na pločniku zatekao prve žrtve mađarske okupacije. Književnik Milovan Miković je u romanu *Nocturno* (2018.) opisao kako je Šokčić proveo prvu godinu okupacije Subotice. U osnovi romana zapravo leži jedan Šokčićev neobjavljeni rukopis.

Teško je sa sigurnošću reći kako je Šokčić proveo ostatak rata. U njegovoj ostavštini su pronađeni primjerci mjesnih listova, mjesnih i prijestolničkih: *Magyar Nemzet*, *Hirlap*, *8 Órai Ujság*, *Magyarság*, *Délvidék*, *Délvidéki Magyarság* itd.

Od 1944. do 1968.

Nakon prestanka ratnog stanja u Subotici, obrazovan je Gradski narodnooslobodilački odbor, koji je imao svoje Odjeljenje za agitaciju i propagandu (Agitprot). Ovo tijelo je pokrenulo 19. listopada 1944. *Radio vijesti*, u čiju redakciju je ušao i Joso Šokčić. *Radio vijesti* su u početku izlazile na hrvatskom jeziku, a od 27. listopada 1944. i na srpskom. Izlazile su do 13. siječnja 1945. i tiskale se u tiskari „Minerva“. U isto vrijeme, Šokčić je u društvu s Józsefom Kissom pokrenuo prve zidne novine u Subotici pod naslovom *Zidne novine*, koje su izlazile do 25. siječnja 1945. Premještanjem hrvatskog izdanja *Slobodne Vojvodine* iz Novog Sada u Suboticu u svibnju 1945., Šokčić je postao njezin suradnik. Ostao je njezin suradnik i nakon što je ona 26. kolovoza 1945 promijenila ime u *Hrvatska riječ*. Bio je jedno vrijeme bibliotekar Gradske biblioteke Subotice (ROMS 39.011). Šokčić je surađivao i u drugim listovima. Za novosadsku *Slobodnu Vojvodinu* je napisao članak o osamdesetogodišnjici *Bunjevačkih i šokačkih novina* (1870.).⁶²

Šokčić se angažirao i na drugim područjima javnog djelanja. Na njegove molbe, čuveni hrvatski kipar Ivan Meštrović je prihvatio da će bez honorara izraditi bistu bunjevačkog preporoditelja Ambrozija Šarčevića, koja se danas nalazi u parku Ferenc Raichlea.⁶³ Međutim, vrijedi posebno istaknuti da je Meštrović, kako pokazuju istraživanja Bele Durancija, obećao još u veljači 1927. subotičkom biskupu Ljudevitu Budanoviću „da će raditi za Suboticu – bez honorara“.⁶⁴ Budanović je između dvaju svjetskih ratova stajao iza mnogih kulturno-prosvjetnih, gospodarskih, pa i političkih inicijativa kod bunjevačkih Hrvata. Stoga ne treba čuditi što su ga suvremenici, kako pokazuje jedan zapis Albe Šokčića, pamtili kao nekoga tko se „od svojih najmlađih dana istakao kao vrstan organizator i radnik na gospodarskom pridizanju hrvatskoga življa“ u Bačkoj (Šokčić 1942: 9). Utoliko više se čini vjerojatnijom mogućnost da je Meštrović pristao na besplatnu izradu Šarčevićeve biste u prvom redu zbog obećanja danom Budanoviću, na kojeg je imao lijepe uspomene, a ne zbog Šokčića, koji nikada nije imao neku težinu u hrvatskoj zajednici. Nasuprot tome, Vujkov, pripisuje Šokčiću zaslugu za to što je Subotica dobila od Meštrovića

⁶² *Slobodna Vojvodina*, 19. marta 1950., str. 9.

⁶³ *Hrvatska riječ: glasilo narodne fronte Vojvodine*, 26 septembar 1952., br. 39.

⁶⁴ *Subotičke novine*, 20. septembar 1996., br. 38, str. 10.

Šarčevićevo poprsje: „Kao što je Boza zaslužio da dobije spomenik Josu Šokčić zaslu-
žuje da se ovo ne zaboravi“ (Vujkov 1971: 213).

U prvoj polovini 50-ih godina prošloga stoljeća Šokčić je otvorio u dvorištu svo-
je kuće izložbu starih novina, koja je privukla medijsku pažnju. Jedan dio izložbenih
ekspozicija nalazi se danas u Gradskom muzeju Subotica i Gradskoj knjižnici Suboti-
ca, a drugi dio u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu. Onamo su dospjeli otkupom
ili poklonom, da li za vrijeme Šokčićeva života, ili nakon njegove smrti, bez uvida u
evidenciju dotičnih ustanova, teško je sa sigurnošću reći.

Posljednje dvije decenije života istraživao je prošlost Bunjevaca. Prikupljao je
podatke, održavao živu korespondenciju sa starim poznanicima i tražio nove veze.
Kada je saznao za osnutak Povijesnog društva Narodne Republike Srbije u Beogradu,
umolio je Dimitrija Kirilovića pismom od 2. prosinca 1948. (ROMS 6982)
neka ga obavijesti o uvjetima članstva:

Subotica, 2 XII 1948

Dragi Gospodine Kiriloviću

Ovih dana sam tek obavešten o osnivanju Istoriskog društva u Beogradu i
N. Sadu, pa sam čuo da ste i Vi u upravi. Molim Vas, ako ima za to moguć-
nosti, upišite i mene za člana I. Društva i nastojaću da i napišem koji referat
ili studiju iz prošlosti Bunjevaca.

Za vreme okupacije počeo sam da pišem jednu veću studiju i nadam se da
ću sada imati prilike da završim. Čim bude gotovo poslaću Vam na pregled.
Molim Vas da me izvestite koje su formalnosti za upis u članstvo I. D. i
koliko treba da pošaljem u ime članarine i upisnine.

Ujedno Vas molim javite mi adresu časopisa, kako bih mogao izvršiti pret-
platu, jer se u Subotici uopšte ne može dobiti časopis I. D.

Izvinite što sam Vas ovom molbom teretio, ali za protuuslugu stojim Vam
uvek na raspoloženju.

Uz srdačan pozdrav

s. r.

/Josu Šokčić/

novinar bunjevački (dopisano naknadno – primj. V. N.)

PS: U predratnom društvu (Povijesno društvo u Novom Sadu – primj. V.
N.), kao što se možda sećate, bio sam član.

Naročito je surađivao s Maticom srpskom. Nekoliko njegovih napisa je objav-
ljeno u Maticinoj periodici.⁶⁵ Po smrti Blaška Rajića, sastavio je nekrolog o njemu i
poslao ga uredniku *Letopisa Matice srpske* (ROMS 18.611).

⁶⁵ Josu, Šokčić. 1951. Izložba radova akademskih slikara u Subotici. *Letopis Matice srpske* 368/3: 262;
Šokčić, Josu. 1950. *Naučni zbornik Matice srpske* 1: 290.

Uvaženi družo Uredniče!

Povodom smrti Blaška Rajića, ovog našeg najznačajnijeg javnog radnika, napisao sam u brzini priloženi članak. Molim Vas da ga pregledate i da ga uvrstite u idući broj LETOPIS-a.

Ukoliko bude neke zapreke, molim Vas da me izvestite, eventualno vratite mi rukopis, kako bi ga plasirao u Zagrebu.

Blaško Rajić je celog svog života bio iskreni prijatelj Srba i zato zaslužuje da se o njemu piše u srpskom Letopisu.

O Karanoviću napisaću članak docnije, pošto to iziskuje više vremena. Ovo sam imao pri ruci.

Srdačno Vas pozdravlja

Vaš Joso Šokčić

Subotica, 7 januara 1951.

J. Š. Subotica, Blesakova 8

P. S.

Ukoliko mislite da je članak predugačak, skratite ga i u tom slučaju brišite moj potpis

Vaš J. Š.

Međutim, nekrolog nije objavljen u *Letopisu*, nego je ostao u rukopisu. Moguće da je tome doprinijela činjenica da je Blaško Rajić 1930-ih stekao glas gorljivog zagovornika hrvatstva Bunjevaca i Šokaca i priključenja Bačke i Baranje Banovini Hrvatskoj.

Monografija Život i djelo Ambrozije Šarčevića

Među Šokčićevim neobjavljenim rukopisima izdvaja se po značenju monografija o jednoj od ključnih figura bunjevačkog nacionalnog preporoda iz druge polovine 19. stoljeća, Ambroziju Bozi Šarčeviću.

Pojedinosti o nastanku i doradi rukopisa se mogu saznati iz Šokčićeve korespondencije. Radi dobivanja predstave kako je rukopis nastao i zašto je autor odustao od njegove objave, donosimo prijepis nekoliko pisama, iz kojih se mogu saznati dotične pojedinosti. Slijede prijepisi kronološkim redom.

Šokčićevo pismo Gustavu Krklecu od 2. rujna 1951. (NAZg, Pisana ostavština Jose Šokčića, kutija broj 3, fascikla 16)

Uvaženi Gospodine Predsjedniče!

Prije svega molim, da mi dopustite da Vam se izravno obratim u jednoj ličnoj stvari.

Ovih dana završio sam jedno svoje djelo: životopis prvog bunjevačkog / bačkog hrvatskog/ književnika, javnog radnika Ambrozija Boze Šarčevića,

koji je kroz 4 decenija prošlog vijeka budio nacionalnu svijest kod bačkih Hrvata, suradjivao sa Ilijom Garašaninom, Djurom Daničićem i njegovim bratom Milošom Popovićem te brojnim istaknutim osobama druge polovine prošlog vijeka.

Za Šarčevića se dosada malo znalo u našoj lokalnoj, bačkoj hrvatskoj povijesti, jer se sva zasluga prvoborstva pripisivala biskupu Ivanu Antunoviću.

Vrijeme je da se skinе veo sa ovog našeg velikana, bunjevačkog prvoborca, ili, kako su ga još za života zvali: oca bunjevštine.

Živio je od 1820 do 1899. Bio je odvjetnik, ali je potpuno ogluvio i povukao se iz javnog života te je iz svoje sobe, kao spiritus rector, vodio svoj narod u bobu koja je rezultirala visoku hrvatsku narodnu svijest i osiguranje Bačke prvoj i drugoj Jugoslaviji!

Djelo iznosi samo oko 6 araka. Ovdje, u Srbiji, to djelo, nema izdavača. Bila bi šteta da se i dalje drži u pozadini uspomena na ovog našeg velikog čovjeka. Ovdje su ga pročitali moji drugovi, među njima i nosioci mjesnih političkih vlasti i smatraju da bi to trebalo izdati.

Zato se sada obraćam Vama, kao predsjedniku Matice Hrvatske sa pitanjem, da li ste načelno zato da se ova knjiga štampa u vašem izdanju?

Slazete li se sa mojom molbom, da se to izda kao izdanje M. H. ja bih Vam poslao tekst toga djelca na uvid i raspravu o njemu.

U očekivanju Vašeg odgovora molim da i ovom prilikom izvolite primiti izraz mog osobitog poštovanja.

Odani Vam

2. IX 1951

Gustav Krklec

Moja adresa: Joso Šokčić, tajnik Historijskog društva NRS, podružnice Subotica

Ulica D. Kostolanji broj 8

Šokčićevo pismo Matici hrvatskoj od 9. studenoga 1951. (NAZg, Pisana ostavština Jose Šokčića, kutija br. 2, fascikla br. 8)

Subotica, 9 studenog 1951.

Joso Šokčić

tajnik Hist. Društva

SUBOTICA

Kostolanji D. ulica br. 8

Br. 675 51

MATICI HRVATSKOJ

ZAGREB

U vezi Vaših cij. pisama br. 624 i 657 od 11 i 27 X o. g. šaljem vam monografiju o našem prvom književnom, nacionalnom i kulturnom radniku Bozi Šarčeviću.

Vama je poznato, da je ovo područje „ekavsko“ i zato sam svoje djelo napisao ekavicom. Nastojao sam da ga preradim u naš, hrvatski jezik, ali, mada su ga pozvaniji od mene već pregledali, ne bi bilo loše da se rukopis preda jednom lektoru koji ima strpljenja...

Nemam ništa protiv, ako se izvrši kakva promjena u kompoziciji djela. Ne bi bilo loše da se njegova pisma i brošure, koje sam utkao u tekst, donesu na kraju knjige kao „dokumenti“. No nije loše ni ovako.

U svakom slučaju zahvalan sam recenzoru, koji će mi ovo djelce pročitati i staviti svoje primjetbe.

U primjedbama sam stavio točno svaki izvor mojih navoda. Pisao sam strogom naučnom disciplinom, jer znam da Boza Šarčević treba da dodje na onaj pijadestal, na kome se danas u našoj lokalnoj povijesti nalaze drugi, koji ne spadaju tamo. Zato sam bio pretjerano savjestan i tačan, da ne bi izložio ni sebe, niti izdavača neugodnosti.

Velika je praznina u djelu što nisam mogao ni kod nas, ni u Madjarskoj pronaći onaj časopis, novine, ili knjigu koju je Šarčević napisao 1860 godine i time je otpočeo probudjivanje hrvatskih masa u Madjarskoj. Vjerujem, da je taj članak odnosno brošura za sva vremena uništena.

U Subotici živi njegov praunuk, po narodnosti Madjar, koji uopće nema ničega što se odnosi na Šarčevića. No i ako bi što imao vjerujem da ne bi ništa dao, jer su Šarčevićeve kćeri i unučad uništili sve što se odnosi na „velikog panslava“. Njegova obitelj je, naime, sasvim odnarodjenja. Postali su Madjari i Nijemci...

Ukoliko budete šta mijenjali – osim stila – molim vas da mi javite.

Bilo bi vrlo simpatično da MH izda ovu knjigu baš o prvom hrvatskom nacionalnom, književnom i uopće kulturnom radniku u nekadašnjoj Madjarskoj. I bilo bi još potrebnije da MH polaže više zanimanja za ovo veliko područje, koje se zove Bačka Hrvatska.

Vjerujte, da se često puta osjećamo mnogo usamljenima...

Uz srdačne pozdrave u očekivanju vaše odluke.

S. f. – S. n.

s. r.

/Joso Šokčić/

Šokčićevo pismo Jakši Pavliću od 22. lipnja 1952. (NAZg, Pisana ostavština Jose Šokčića, kutija br. 2, fascikla br. 8)

P. g.

JAKŠA PAVLIĆ

ZAGREB

Matica Hrvatska

Uvaženi Gospodine!

S velikim zakašnjenjem Vam se zahvaljujem na Vašem trudu što ste pročitali i ocijenili moje djelo: BOZA ŠARČEVIĆ.

U to vrijeme, kada mi je Matica povratila rukopis da ispravim prema Vašim primjedbama, nalazio sam se na liječenju u Sloveniji. Sada sam već relativno zdrav i mogu da sjednem uz stroj i da Vam se javim.

Dozvolite da Vam u ovom privatnom pismu iznesem razloge zbog kojih sam napisao monografiju o Bozi Šarčeviću.

Svi naši raniji povjesničari, skoro isključivo klerici odnosno svećenici, isticali su kao najveću veličinu pok. Ivana Antunovića, biskupa i samo su sporedno spominjali Šarčevića, koji je svoj narodni rad počeo 17 godina prije Antunovića... Šarčević je bio puki siromašak, potpuno gluh čovjek, njegova obitelj sasvim madjarizirana /ona je čak uništila i njegovo dopisivanje sa Garašininom, Daničićem i ostalima/ te je iza njega ostala samo lijepa uspomena.

Kao što ste vidjeli prikupio sam dovoljno gradje o njemu i prilikama u kojima su tada živjeli Hrvati u Bačkoj.

Ova kniga, da vam iskreno kažem, poslužiće možda nekada i za dokazivanje naših prava na Bačku. Jer da nije bilo Šarčevića i njegovih suradnika i sljedbenika, nema dvojbe, da bi se državna granica Jugoslavije u Vojvodini pomjerila znatno niže... Srpska vojska 1918 godine ne bi imala koga već da oslobodi...

Ivan Antunović je bio značajan. On je mnogo više PISAO, nego Šarčević. I lijepo je pisao. Ali se Šarčevićeva zasluga, njegovo prvenstvo, njegov golemi povijesni značaj ne može sakriti ni pod kakvu reverendu niti veće književne zasluge. Šarčević je naš prvi politički, nacionalni kulturni, književni stvaralac. On je preporoditelj Bunjevaca i Šokaca u Madjarskoj /mislim u nekadašnjoj velikoj Madjarskoj/ i zato je vrijeme da se skinе veo sa lika ovog znamenitog čovjeka.

Danas sam dobio pismo od Ivana Meštrovića iz Syrakuze, kome sam također poslao svoje djelo. Ono ga je toliko impresioniralo da je odlučio ovjekovječiti Bozu Šarčevića. On sada radi na njegovoj bisti i čim bude gotova poslati će mi fotografiju da objelodanim u knjizi. Molim Vas najljepše da ovo saopćite drugovima u Matici – ako ima mogućnosti – poradite na tome, da djelo izadje na svijetlo.

Vidim da ste vi moj rad ocijenili dobro. Sve Vaše primjetbe sam uvažio. Ispravio sam djelo prema Vašim uputstvima. Sada je ono na prijepisu i čim bude gotovo ja ću Vam ga povratiti sa zamolbom, da ga predate kome treba u Matici. Ako knjiga izadje ja ću se sam postarati za raspačavanje u Subotici i Somboru. Nema sumnje da će sama okolnost da je Meštrović izradio Šarčeviću bistu, koju ćemo objaviti u knjizi, znatno privući interesovanje publike. Ukoliko nadjete da iz knjige nešto nedostaje ili u njoj ima nešto što ne bi spadalo tamo, sasvim slobodno, umjesto mene, ispravite. S obzirom na to što sam ja u svoje doba svršio madjarske škole, ne bi bilo loše da malo i

jezično ispravite. Dr. Bartolović je doduše pregledao i ja vjerujem da ga je savjesno radio, ali možda se i njemu podkrala neka greška.

Za Hrvatsko Kolo napisat ću poseban članak za 29 XI kada je godišnjica njegove smrti.

Oprostite što sam Vam oteo toliko dragocjenog vremena. Dozvolite da Vam se na kraju ponovo najljepše zahvalim za Vašu studiju i da Vas zamolim, da primite izraza mog osobitog poštovanja.

Vaš

22 VI 1952

Šokčićevo pismo Meštroviću od 19. kolovoza 1952. (NAZg, Pisana ostavština Jose Šokčića, kutija br. 1, fascikla br. 1)

Joso Šokčić

gr. bibliotekar u miru

SUBOTICA

Kostolanjijeva

Subotica, 19 avgusta 1952

Velecijenjani i dragi gospodine Meštroviću

Primio sam sa velikom zahvalnosti Vaše pismo u kojem ste prihvatili moju molbu i obećali ste da ćete izraditi bistu našeg najvećeg subotičkog hrvatskog preporoditelja – Bunjevca Ambrozija Boze Šarčevića. Hvala Vam unaprijed u ime svih onih, za koje će ime i lik Boze Šarčevića u Vašoj interpretaciji danas, pa i sutra, predstavljati simbol otpora protiv madjarizacije; simbol lučonoše kulture i napretka. Jer on, kao prvoborac i preporoditelj Bunjevaca i Šokaca u nekadašnjoj Madjarskoj – prije stotinu godina – stvarno je bio utjelovljenje revolucionara, prvoborca za maternji jezik i stajao je stvarno potpuno sam protiv jedne čitave i moćne države. Njegova ideja pobjedila je samo u načelima Wilsona 1918 godine, 19 godina poslije njegove smrti.

Moju knjigu izdaće Matica Hrvatska u Zagrebu. Bunjevačka Matica već ne postoji u Subotici od 1941. godine. Madjarski okupatori su je zabranili i od tada je nema ni pod drugim imenom.

Jedva čekam da vidim fotografiju Boze Šarčevića odnosno njegove biste u Vašoj interpretaciji. Biće to veliki momenat za mene i za sve nas ovdje u „Subotici bijeloj“.

Oprostite što Vam tako dugo nisam odgovorio. Bio sam nešto bolestan, a poslije sam pošao u Zagreb da tražim lijevca. Našao sam Vašeg starog lijevca, koji je sada poslovođa Državne lijevaonice umjetnina u Zagrebu, na Ilici br. 85, Franjo Antolić.

Molim Vas lijepo, da bistu, kada bude gotova, izvolite uputiti na adresu Državne lijevaonice umjetnina, Zagreb, Ilica br. 85. Oni je već čekaju i osiguravaju me da će dobro izraditi.

Fotografiju biste, kao što ste sami obećali, molim Vas da izvolite poslati na moju gornju adresu i ona će izaći u mojoj knjizi na prvoj unutrašnjoj strani. Osobitih novosti, koje Vi ne bi znali, ovdje nema. Ovih dana bile su nenormalne toplote pod našim nebom. Na suncu smo mjerili i 60 stepeni C, a u hladu 40, pa i preko toga. Svi koji su mogli tuširali su se po cio dan u svojim domovima. To je činio dnevno po 6 puta i naš biskup g. Lajčo Budanović i dobio upalu pluća. Nije mala stvar za čovjeka, koji je 80 godina star a težak je 100 kgr. No penisilin je učinio svoje. On je ponovo zdrav.

Od starije generacije literata imamo u životu samo još njega i dra Mirka Ivković Ivandekića, nekadašnjeg poslanika Bunjevačko šokačke, a kasnije HSS stranke. Obojica su duhovno potpuno svježi.

Ovdje se govori da ćete se na jesen vratiti u posjetu staroj domovini. Hoće li se to obistiniti uzet ću slobodu da Vas posjetim, i da Vam se usmeno najljepše zahvalim na daru, koji ste dali ovom malom i otpornom ogranku hrvatskog naroda, koji je vjekovima čuvao i sačuvao svoje ime i svoju nacionalnost.

Najljepše pozdrave šalje Vam i svim Vašim ukućanima

Vaš odani

Kutija br. 2

Fascikla br. 8

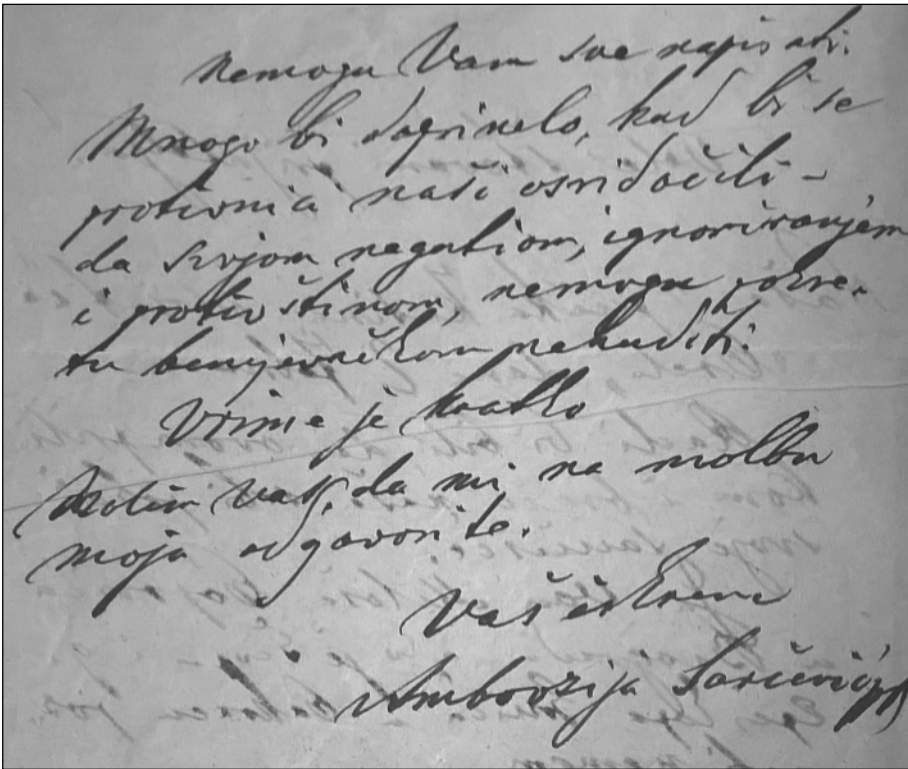
Koncert Boze Šarčevića

Nedatirano Šokčićevo pismo arhivaru Arhiva Matice srpske Trivi Militararu (siječnja 1953.) (ROMS 45.094)

Dragi gospodine kolega, velika Vam hvala na Vašem trudu oko pronalaska korespondencije pok. Boze Šarčevića. Ono što ste mi javili Vašom kartom na Novu godinu vrlo je važan podatak za moju buduću knjigu, koju sam već, doduše, napisao i poslao u Zagreb, ali želeo bi da ova nova pisma naknadno stavim na odgovarajuće mesto. Zato Vas najljepše molim, potražite oko sebe u Matici nekog studenta, djaka ili službenika, koji bi mi uz honorar doslovno prepisao sva tri pisma Boze Šarčevića.

Kazaću Vam ukratko o čemu se radi. Boza Šarčević je naš najzaslužniji nacionalni radnik, upravo preporoditelj Bunjevaca i Šokaca. On je počeo svoju delatnost 1853 godine posle razgovora sa Ilijom Garašanimom, koji ga je upravo povukao sa ivice ponora u koji su upadali do tada svi Bunjevci koji su svršili univerzitetske nauke... I tako je Boza postao prvi naš nacionalni i književni radnik. On nam je dao prvu knjigu, prvi kalendar, osnovao prvo nac. društvo i bio spiritus rector svih bunjevačkih akcija u Madjarskoj od 1853 do svoje smrti: 1899. Po ovom pismu koje je napisao Toni Hadžiću vidim, da je on bio i duša Antunovićevih Bunjevačkih novina, koje su počele izlaziti 1871 godine.

Do sada su, zahvaljujući nepoznavanju ovog našeg velikana, kome se može na kraju krajeva zahvaliti što je Subotica ostala bunjevačka i slavenska i sa-

Slika 3. Nedatirano Šarčevićevo pismo Hadžiću (ROMS 3941)

stavni deo Jugoslavije, pok. biskupa Antunovića smatrali za preporoditelja Bunjevštine. Međutim Antunović je bio samo jedan od saradnika i sledbenika Šarčevića. Ja sam to izložio i našem vajaru Ivanu Meštoviću, koji je izradio divnu bistu Boze Šarčevića, čiju sam fotografiju već i dobio iz Amerike. Bista je na putu.

Sve ovo napisao sam Vam da vidite i Vi važnost prepisa tih dokumenata.

Knjige, koje Matica ima, imam i ja, ima međutim na mađarskom jeziku jedno njegovo delo: VÁLASZ báro Eötvösnek. Tu knjigu imao je do 1941 dr. Vujković u Somboru, ali su mu biblioteku okupatori upropastili. Ne znam da li MATICA možda ima ovu njegovu knjigu?

Sve u svemu ne: ljutite se što sam Vas ponovo opteretio molbama. Pretpostavljam Vaše rodoljublje i kolegijalnu uslužnost i zato sam bio slobodan da Vas i ovom prilikom zamolim.

Unapred Vam velika hvala. Pozdravite mnogo dr Kirilovića. Vama i njemu želim u novoj godini sve najbolje.

Vaš Joso Šokčić s. r.

Adresa : Joso Šokčić, Subotica, Kostolanjijeva 8

Šokčićevo pismo Militararu od 19. siječnja 1953. (ROMS 45.089):

Subotica, 19 I 1953

Dragi Prijatelju!

Velika Vam hvala na Vašem trudu. Ne znam kako ću Vam se revanširati na usluzi. S nestrpljenjem očekujem Bozina pisma. Znao, on nam je bio prvi i najveći narodni radnik. Bio je i nacionalni prvoborac, i književnik i osnivač društvenog života uopšte. Današnji Bunjevci, mislim na današnju generaciju, uopšte ne zna da je bio živ.

Mnogo me interesuje ZASTAVA, koju mi, na žalost, ovde nemamo. Velite da je taj podlistak izlazio u periodu 1925-29? Verovatno je da ga je napisao pok. dr. Dušan Petrović, koji se takodje smatra Bozinim saradnikom, iako je bio znatno mlađi od njega. Mnogo sam vezan za Suboticu i ne znam kako ću moći doći u N. Sad da pregledam ta godišta ZASTAVE.

Dr. Jovan Milekić imao je na Paliću sve ZASTAVE od početka do kraja, ali je prodao. Ponudio je bio i biblioteci u Subotici, ali ovdašnji direktor Blaško Vojnić ponudio mu je smešnu svotu, tako da je Zastava prodana izvan Subotice. U svakom slučaju velika Vam hvala što ste me upozorili na te članke.

Ja sam knjigu napisao i poslao Matici Hrvatskoj, ali sada ću da je upotpunim ovim novim nalazima. Pretražio sam čitavu zemlju, sve arhive da nadjem što više o njemu, ali sa malo uspeha. Najviše me boli kako nisam mogao dobiti ništa iz arhive Ilije Garašanina, sa kojim se stari dopisivao. On je upravo na njegov nagovor, po njegovoj inicijativi počeo da radi medju svojim Bunjevcima. Korespondencija Ilije Garašanina izdata je do 1852 godine, no oni su se upoznali u Budimpešti u pretsoblju lekara dra Flata tek 1853... I zamislite: državna arhiva u Beogradu javlja mi da ne zna gde je Garašaninova arhiva. Najzad sam pronašao dra Jakšića, koji je njegovu prvu knjigu spremio, ali kaže da se ta arhiva nalazi još uvek pod ključem... I tako će iz moje knjige izostati jedan dragoceni podatak. Možda najvažniji. Znam da je Šarčević održavao veze sa pok. Mišom Dimitrijevićem i Ujedinjenom srpskom omladinom, no ko zna da li je ostalo šta traga o tim vezama koje su verovatno bile usmene i lične?

Možda se moja knjiga neće svideti pravim frankovcima, koji neće da priznaju da smo se mi Bunjevci održali doduše sami bez ičije pomoći, ali ipak u zagrljaju sa Srbima! Prvi naš nacionalni i kulturni radnik nije ni mogao drukčije zamisliti svoj rad i opstanak Bunjevštine, već u uzajamnom radu sa Srpstvom. To će dokazati i ona pisma, koja su kod vas na čuvanju i čije prepise sa nestrpljenjem očekujem.

Prilažem ovom pismu 200 dinara i molim Vas da podajte to osobi, koja će pisma prepisati.

Srdačno Vas pozdravljam i velika Vam hvala na Vašoj usluzi. Molim Vas da mnogo pozdravite i dra Kirilovića, koga takodje mnogo cenim i volim.

Šokčićevo pismo Militaru od 30. siječnja 1953. (ROMS 45.090)

Vrlo poštovani i dragi gospodine kolega!

Hvala Vam velika na Vašoj usrdnoj saradnji na mojoj knjizi o Bozi Šarčeviću. Pisma, koja ste mi u prepisu poslali, dragocena su za moj rad. Naime ja u svom delu pišem o presudnoj ulozi Srba odnosno Ilije Garašanina u produbljanju nacionalne svesti kod Bunjevaca u Madjarskoj. A ova pisma, koja su bila u arhivi našeg velikog sina Tone Hadžića od Boze Šarčevića, samo dokazuju moja dosadašnja tvrdjenja. Upravo mi je žao što sam pristao da mi delo štampa Matica Hrvatska. Prvo zato, jer Hrvati u najtežim časovima naše povijesti nisu učinili baš ništa za nas, za vreme Madjara, a sada nas nipodaštavaju, omalovažavaju i tako dalje... Danas sam im pisao da mi knjigu, koja je inače odlično ocenjena, kao „delo koje će mnogo što šta objasniti i dati sjajan isečak iz povijesti bačkih Hrvata“ – VRATE NATRAG. Hoću da je popunim sa pismima koje sam od Vas dobio.

Sada je 100 godišnjica početka rada Boze Šarčevića. Trebalo bi preduzeti nešto-moguće opet, nakon 100 godina, u saradnji sa Srbima, pa da istaknemo lik ovog našeg najvećeg sina kako on to i zaslužuje.

Vidim, moraću doći u N. Sad da pregledam ZASTAVE pre nego što bi dao konačnu redakciju ovoj monografiji.

Najlepša hvala Vašoj saradnici, koja je imala strpljenja da mi otkuca na mašini ona strana pisma. Ne znam da li ste dobili novac koji sam pismu priložio? Sada opet prilazem poštarinu i molim Vas da je predate gospodjici.

Još jednom: velika Vam hvala na svemu! Vašu ljubaznost ja ću već i trajnije i javnije zahvaliti.

Vaš

Jose Šokčić s. r.

Subotica, 30 I 1953

ŠALJE: JOSO ŠOKČIĆ, SUBOTICA

KOSTOLANJI DEŽE ULICA BR 8

Militarevo pismo Šokčiću od 31. siječnja 1953. (NAZg, Pisana ostavština Jose Šokčića, kut. br. 1, fascikla broj 3)

Novi Sad, 31. I 1953

Poštovani kolega Šokčiću

Oba pisma i novac primio. Milo mi je da ste zadovoljni i da ćete se koristiti ovim pismima. Uz objašnjenja za T. Hadžića treba dodati, da se B. Š. u pismu iz 1872. obratio za inservanciju zbog žene, na njega zbog toga, jer je H. tada bio poslanik u Peštanskom saboru, a Miloš Dimitrijević Bačko-županski glavni školski nadzornik (a potomji pretседnik Matice s.) bio je tako isto kasnije poslanik na peštanskom saboru, ili svakako već i onda kada je B. Š. tražio njegovu preporuku, vrlo ugledna i uticajna ličnost. –

Bibliografija „Zastave“ baš sada se izrađuje, ali popisivači nisu naišli na onaj napis o B. Š. Možda je to izašlo u Nikićevom „Jugoslovenskom dnevniku“. Taj svakako imate u Subotici te ga pregledajte, a (nečitka riječ – op. V. N.) skrenuo pažnju da još jedanput pregledaju „Zastavu“ od 1922-29. g. Koliko se sećam to je dobar napis i mogao ga je napisati neko koji je B. Š. i lično poznao, jer ga je iscrpno i u toplom tonu prikazao. Knjigu o B. Š. trebali bi ovde u Subotici izdati a ne u Z, jer Bozin pokret i rad nikakve veze nije imao sa Z. Baš ovog trenutka sam zamolio jednog poznanika da ponovo pregleda Zastavu. Ako nađe ovaj napis, on bi Vam mogao sačiniti i kraći prikaz sa izvodima.

Uz prijateljski pozdrav Triva Militar

Šokčićevo pismo Trivi Militararu od 21. ožujka 1955. (ROMS 45.092):

Subotica 21 III 1955

Dragi Prijatelju!

Evo me, opet Vam se dosadjujem. Ne ljutite se zbog toga na mene, jer sve ovo što činim, radim u javnom interesu, u cilju da osvetlim tamne strane prošlosti moga plemena. Vi ste mi i do sada pomogli u pronalaženju dragocenih podataka i zato sam uzeo slobodu da Vam se ponovo obratim sa molbom.

U Zagrebu sam našao neka pisma i sada tragam za pismima Boze Šarčevića, Kalora-Dragutina Milodanovića i Ivana Antunovića u Novom Sadu u ostavštini SVETUZARA MILETIĆA, MILOŠA DIMITRIJEVIĆA, ANTONIJA HADŽIĆA.

Verujem da su u Novom Sadu dotične arhive sredjene u tolikoj meri da se može lako ustanoviti da li šta postoji ili ne. Ja sam pre 2 godine primio od Vas pisma, koja su nadjena kod Tone Hadžića a potiču od Boze Šarčevića. Ona su mi vrlo dobro došla. A sada, posle ovih novih nadjenih u Zagrebu, opet mi se ukazuje jedna praznina, koju trebam popuniti. Ova nova pisma su iz arhive J. Štrosmajera.

Vi verovatno češće odlazite u Beograd, nego ja. Ako ponovo budete tamo hoćete li se interesirati u Akademiji šta je sa korespondencijom Ilije Garašanina od 1850 pa na ovamo? Tu moram bezuslovno naći neka pisma B. Šarčevića. Kako već iz ovog pisma možete zaključiti ja još uvek nisam završio pisanje knjige o Bozi Šarčeviću. Zato još nisam poslao Naučnom odeljenju M. Srpske. Ako budete sa sekretarom recite mu da još tragam...

Kako ste? Jeste li zdravi? Radite li na nečemu? Kada ćete malo kod nas u Suboticu? Dodjite i budite moj gost. Mnogo bi me obradovali. Mogli bi da prodiskutujemo izvesne stvari.

Srdačno Vas pozdravljam i želim Vam sve dobro

Odani Vam
Joso Šokčić s. r.

Šokčićevo pismo upravniku Gradske knjižnice u Pančevu Otonu Tomandlu od 10. kolovoza 1955. (ROMS 39.011).

Subotica 10 VIII 1955

Uvaženi druže Kolega!

Pišem životopis Boze Šarčevića prvog bunjevačkog nacionalnog i književnog radnika u Subotici. Po nekim napisima i dokumentima vidim da je on stajao u vezi sa pančevačkim javnim radnim i fizikom dr. Peičićem /1850-85/. Ne znam da li Vi čuvate njegovu korespondenciju ili drž. Arhiv. U svakom slučaju najljepše Vas molim za izveštaj imate li nešto od Dr Peičića što bi se odnosilo na Šarčevića ili Milodanovića iz Subotice? Ukoliko nemate Vi, možda će Arhiv imati. Budite dobri i pitajte ih.

Unapred Vam velika hvala.

Uz srdačan pozdrav

Joso Šokčić s. r.
gr. bibliotekar u penziji

PS: Ukoliko imate DREPTATEA Iz Temišvara br. 241/1896 molim uz naplatu članka Boze Šarčevića o Bunjevcima. J. Š.

Šokčićevo pismo Trivi Militaruru od 24. svibnja 1962. (ROMS 45.093)

Dragi gospodine Militaruru!

Oprostite mi što Vam smetam u Vašem radu, ali evo me opet. Pišem nešto o starim stvarima i nedostaju mi neka pisma, koja su svojevremeno sigurno postojala...

U svoje vreme, 1954 godine, dobio sam neke podatke od prof. Mile Pavlovića, koji je tada imao 90 godina i našao je medju svojim zabeleškama vrlo interesantne stvari iz kojih vidim, da su Srbi odnosno Srpska vlada i knez Mihajlo dali pare da se pokrene prvi bunjevački kalendar i prve bunjevačke novine u Subotici.

Imate li možda korespondenciju ili Dnevnik Djoke Popovića-Daničara? Izgleda da x (sic!) da je sve to išlo preko njega.

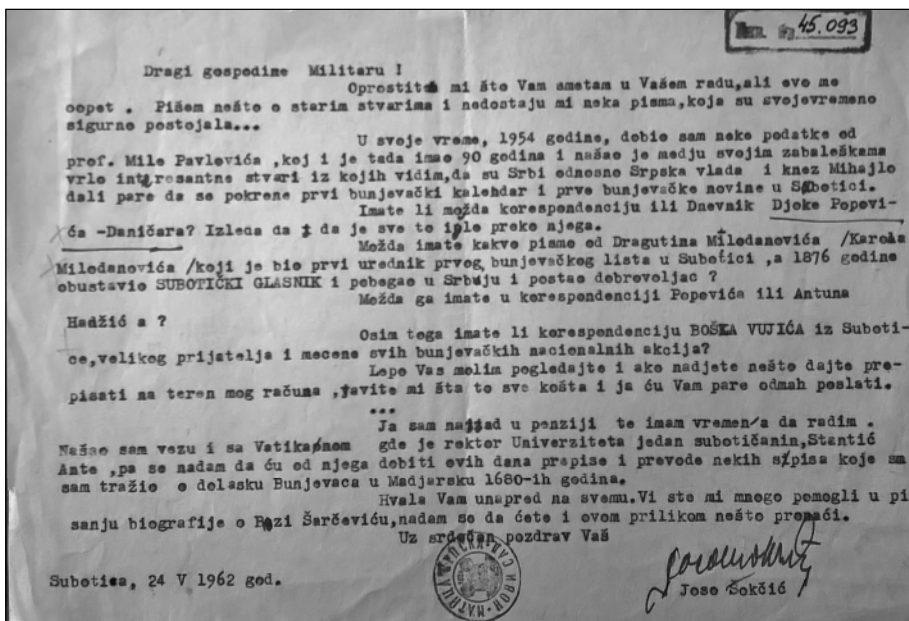
Možda imate kakvo pismo od Dragutina Milodanovića /Karola Milodanovića/ koji je bio prvi urednik prvog bunjevačkog lista u Subotici, a 1876 godine obustavio SUBOTIČKI GLASNIK i pobegao u Srbiju i postao dobrovoljac?

Možda ga imate u korespondenciji Popovića ili Antuna Hadžića?

Osim toga imate li korespondenciju BOŠKA VUJIĆA iz Subotice, velikog prijatelja i mecene svih bunjevačkih nacionalnih akcija?

Lepo Vas molim pogledajte i ako nadjete nešto dajte prepisati na teret mog računa, javite mi šta to sve košta i ja ću Vam pare odmah poslati.

...

*Slika 4. Šokčićevo pismo Trivi Militararu od 24. svibnja 1962.
(ROMS 45.093)*

Ja sam najzad u penziji te imam vremena da radim. Našao sam vezu i sa Vatikanom gde je rektor Univerziteta jedan Subotičanin, Stantić Ante, pa se nadam da ću od njega dobiti ovih dana prepise i prevode nekih spisa koje sm (sic!) sam tražio o dolasku Bunjevaca u Madjarsku 1680-ih godina.

Hvala Vam unapred na svemu. Vi ste mi mnogo pomogli u pisanju biografije o Boži Šarčeviću, nadam se da ćete i ovom prilikom nešto pronaći.

Uz srdačan pozdrav Vaš

Jose Šokčić s. r.

Subotica, 24 V 1962 god.

Gore navedena pisma upućuju na zaključak da se Šokčić u prvo vrijeme odlučio na tiskanje svoje monografije o Šarčeviću u nakladi Maticе hrvatske. Međutim, na nagovor Trive Militara, jednog od predratnih radikalskih prvaka u Novom Sadu, povukao je rukopis iz tiska, s obrazloženjem da ga želi nadopuniti novootkrivenim podatcima. Nažalost, i pored silnih napora, Šokčić nikada nije stigao za života pripremiti rukopis za tisak, tako da je on ostao neobjavljen. Rukopis je bio poznat Šokčićevim mlađim suvremenicima, ali ga nitko od njih nije priredio za tisak. Naprotiv, obilato su se služili njime, bez da su ga citirali. Tomo Vereš je tražio rukopis na pogrešnom mjestu, u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. (Vereš 1991: 106) Ante Sekulić je samo spomenuo rukopis kao dio Šokčićeve zaostavštine u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu. (Sekulić 1999: 341-345)

Terenska istraživanja su potvrdila da je Šokčićeva biografija o Šarčeviću doista sačuvana u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu (u okviru zaostavštine Jose Šokčića). Međutim, tekst, koji slijedi, priređen je prema inačicama, koje su pronađene u Subotici i predstavljaju privatno vlasništvo, s tim što su razlike između njih napomene u komentarima. Prva (u daljem tekstu: prvi rukopis) datira od 1. rujna 1951. i predstavlja radnu inačicu, a druga (u daljem tekstu: drugi rukopis) je nastala poslije prve, nakon naknadnih dopuna, izmjena i ostalih korekcija. Analiza obiju inačica pokazuje da Šokčić nije uspio redigirati tekst onako kako ga je zamislio. Takav napor nadvisivao je njegove ionako skromne mogućnosti. Tekst je, razumije se, radi bolje razumljivosti, usklađen sa zahtjevima suvremenog hrvatskog pravopisa.

Zaključak

Život i djelo Jose Šokčića je puno nepoznanica. Preduvjet za pravilnu analizu Šokčićeve uloge u događajima iz vremena međuraća je sustavno čitanje međuratnog tiska, osobne korespondencije i drugih izvora koji se tiču spomenutog publicista. Na temelju dostupnog materijala može se stvoriti približno cjelovita slika o njemu. Potekao je iz mješovite bunjevačko-mađarske obitelji. Odrastao je u sredini čije kulturne sadržaje je oblikovao suživot Mađara i Bunjevaca (Hrvata). Međutim, suprotno Petru Pekiću, Matiji Evetoviću i drugim svojim suvremenicima i sunarodnjacima, Šokčić nije stupio na povijesnu pozornicu kao čovjek od ideje, kao bunjevački rodoljub. Naprotiv, u mladosti se priključio „Radničkoj gardi“, koja se borila za ciljeve suprotne Bunjevačko-srpskom narodnom odboru (vijeću), odnosno Bunjevačko-srpskoj narodnoj gardi. Taj podatak je izgleda krio od širokih krugova javnosti, jer nije išao u prilog njegovom kasnije proklamiranom jugoslavenstvu.

U ideološkom i nacionalnom pogledu, Šokčić nije bio jasno određen, niti dosljedan. Naprotiv, mijenjao je stavove i uvjerenja, a uzroke tome treba tražiti u njegovom oportunizmu. Međutim, njegove novinarske bilješke predstavljaju vrijedno svjedočanstvo o međuratnim prilikama subotičkih Bunjevaca. Jednako tako vrijedni su i njegovi povijesni sastavi o bunjevačkom pokretu i velikanima u Subotici. Oni ostaju do danas nenadmašivo postignuće trajne vrijednosti. Naime, kao dobar poznavatelj mađarskog, mogao je s lakoćom čitati mađarski tisak, koji je nerijetko pružao najviše podataka za povijest pokreta subotičkih Bunjevaca.

Summa summarum, Šokčić je daleko od idealista, koji zastupao ideje iz uvjerenja, ali je koristan kao dobar poznavatelj subotičkog tiska, sporta, ljudi i drugih tema. Bez njegova publicističkog i historiografskog doprinosa istraživanje povijesti bunjevačkog preporeda i međuratne pozornice bilo bi svakako znatno otežano.

Izvori

- Nadbiskupijski arhiv Zagreb (NAZg)
- Narodna sveučilišna knjižnica (NSK)
- Povijesni arhiv Subotica (PASu)
- Rukopisni odjel Matice srpske (ROMS)

Literatura

- Ivić, Aleksa. 1934. Subotica pre i posle oslobođenja od Jose Šokčića. *Letopis Matice srpske*. knj. 340. sv. 1: 114-116.
- Kikić, Geza. 1971. *Antologija poezije bunjevačkih Hrvata*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Pekić, Petar. 1930. *Povijest Hrvata u Vojvodini od najstarijih vremena do 1929. godine*. Zagreb: Tipografija.
- Sekulić, Ante. 1970. *Književnost bačkih Hrvata*. Zagreb: Kritika.
- Sekulić, Ante. 1999. Pisana ostavština Jose Šokčića u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu. *Tkalčić: godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije* 3. 341-345.
- Stajić, Vasa. 1935. Joso Šoškić, Subotica pre i posle oslobođenja. *Glasnik Istoriskog društva u Novom Sadu*. knj. 8. sv. 1: 158-159.
- Šokčić, Albe. Istaknuti ljudi bačko-baranjskih Hrvata do 1918. *Klasje naših ravni: časopis bačko-baranjskih Hrvata*, godište IV., Zagreb, travanj 1942., br. 1: 8-9.
- Veruš, Toma. 1991. Prilog istini o bačkim Bunjevcima. *Marulić: časopis za književnost i kulturu* 1: 94-106.
- Vujkov, Balint. 1971. U povodu otkrivanja biste Ambrozija Šarčevića. *Rukovet: Časopis za književnost, umjetnost i društvena pitanja*. knjiga XXXIII sveska 5-6 maj-juni: 207-213.

Summary

Contribution to the research of the character and work of Joso Šokčić

This work is the result of several months of systematic research in various libraries and archives in Subotica, Novi Sad, Belgrade and Zagreb. It includes a biography and an unpublished monograph by the Subotica publicist and historian enthusiast Joso Šokčić (1902 – 1968), whose works are still an indispensable source for studying the history of Subotica and Bunjevci Croats from Bačka. The biography brings a lot of unknown information from Šokčić's life, which is otherwise superficially themed. The mentioned monograph sheds light on the life of the champion of Bunjevci from Subotica from the second half of the 19th century, Bozo Šarčević. It was created as a result of many years of research into sources of various provenances (Hungarian local press, materials from the city archives, etc.). It was prepared according to the versions of the manuscript, which is in private ownership. Based on the presented material, the work also provides a brief assessment of Šokčić's public work and scientific and journalistic work.

Keywords: Joso Šokčić, Boza Šarčević, Bunjevci Croats, Subotica